

MUZEUL ÎN AER LIBER DIN BOKRIJK (BELGIA) DUPĂ 30 DE ANI

Mark Laenen

Muzeul în aer liber din Bokrijk sărbătorea în anul 1983, a 30-a aniversare. La șase octombrie 1953 guvernul și membrii comitetului permanent al parlamentului provincial Limburg au hotărât construirea unui muzeu în aer liber pe domeniul Bokrijk, care este proprietatea provinciei din anul 1938. Prin această inițiativă, și Flandra se alătură acelei mișcări, care își are începutul în Europa sfârșitului de veac XIX, cunoscută ca „mișcare a muzeelor în aer liber“.

Planuri pentru construcția unui muzeu în aer liber au existat în Flandra, deja cu mulți ani în urmă. În anul 1913, H. Logeman, profesor la Universitatea din Gent, a elaborat împreună cu Armand Heins planul pentru construcția unui muzeu în aer liber în parcul orașului Gent. Expoziția Mondială Universală din 1909 constituise îmbolul pentru planurile lui Logeman. Aceste planuri aveau ca scop fondarea unui muzeu al culturii populare flamande, pentru generațiile viitoare, aspectele fundamentale ale vieții populare din Flandra. Intențiile bune ale lui Logeman au trebuit să cedeze, însă, în favoarea complexului din gips și lemn „Belgia veche“, destinat în principal odihnei și recreației.

Ideea făuririi unui muzeu în aer liber a fost reluată în anul 1934 de către A. Marinus, care intenționa să realizeze un muzeu „belgian“ în aer liber în valea Hertoginne. Dar nici aceste planuri ale căror schițe fuseseră publicate, n-au devenit realitate. Și în alte părți ale Flandrei au existat preocupări în vederea înființării unor muzee în aer liber; printre altele muzeul „Het Sterckshof“ din Deurne intenționa să deschidă o secție în aer liber, iar în perioada în care provincia Limburg își manifesta deja interesul pentru un muzeu de acest gen, la Bokrijk, la Gaasbeek și Huizingen exista preocupări asemănătoare.

Comitetul permanent al parlamentului provincial Limburg începu să-și manifeste serios interesul pentru proiectul unui muzeu în aer liber pe domeniul Bokrijk, în urma unei vizite la muzeul din Arnheim, la care, alături de cercul de arheologie din Hasselt, au participat și guvernatorul provinciei Lodewijk Roppe, deputatul Jan Gruyters, pictorul K. Wellens.

Ideea inițială de a reconstrui câteva nuclee sătești și orașenești la Bokrijk a aparținut lui J.

DAS FREILICHTMUSEUM IN BOKRIJK NACH 30 JAHREN

Mark Laenen

1983 Jahr feierte das Freilichtmuseum in Bokrijk sein dreißigjähriges Jubiläum. Am 6. Oktober 1953 beschlossen der Gouverneur und die Mitglieder des ständigen Ausschusses des Limburger Provinzparlaments, auf der historischen Domäne Bokrijk, die seit 1938 Eigentum der Provinz war, ein Freilichtmuseum zu bauen. Mit dieser Initiative beteiligte Flandern sich an der Bewegung der Freilichtmuseen, die sich seit dem Ende des 19. Jahrhunderts in Europa entwickelte.

Bereits früher hatte es in Flandern Pläne für den Aufbau eines Freilichtmuseums gegeben. Veranlaßt durch die Weltausstellung im Jahre 1909, machte H. Logeman, Professor an der Universität Gent, zusammen mit Armand Heins 1913 Pläne für ein Freilichtmuseum im Stadtpark von Gent. Logemans Pläne hatten das Ziel, ein Museum der flämischen Volkskultur zu errichten, in dem die grundlegenden Aspekte des flämischen Volkslebens für spätere Generationen bewahrt werden sollten, um sie auch für die Zukunft lebendig zu erhalten. Die guten Absichten Logemans mußten jedoch einem „Alt-Belgien“ in Gips und Holz weichen, das hauptsächlich der Erholung dienen sollte. Im Jahre 1934 wurde der Gedanke, ein Freilichtmuseum zu bauen, erneut von A. Marinus übernommen, der im Hertoginnetal ein „belgisches“ Freilichtmuseum errichten wollte. Auch diese Pläne, deren Skizzen veröffentlicht wurden, gelangten nicht zur Durchführung. Noch an weiteren Orten in Flandern entwickelte man Pläne für ein Freilichtmuseum. Man dachte unter anderem daran, das Provinzmuseum „Het Sterckshof“ in Deurne um eine Freilichtmuseums-Abteilung zu erweitern, und zu der Zeit, als die Provinz Limburg bereits ihr Interesse an der Errichtung eines Freilichtmuseums in Bokrijk zeigte, dachte man noch an ein Freilichtmuseum in Gaasbeek oder in Huizingen.

Nachdem der Hasselter Kreis für Altertumskunde gemeinsam mit dem Gouverneur der Provinz, Lodewijk Roppe, dem Abgeordneten Jan Gruyters und dem Kunstmaler K. Wellens das Freilichtmuseum in Arnheim besucht hatte, begann der ständige Ausschuß des Parlaments der Provinz Limburg sich für ein solches Projekt auf der Provinzdomäne Bokrijk zu interessieren.

Bereits 1943 hatte J. Lijna, Konservator des staatlichen Archivs in Hasselt, in einer Broschüre

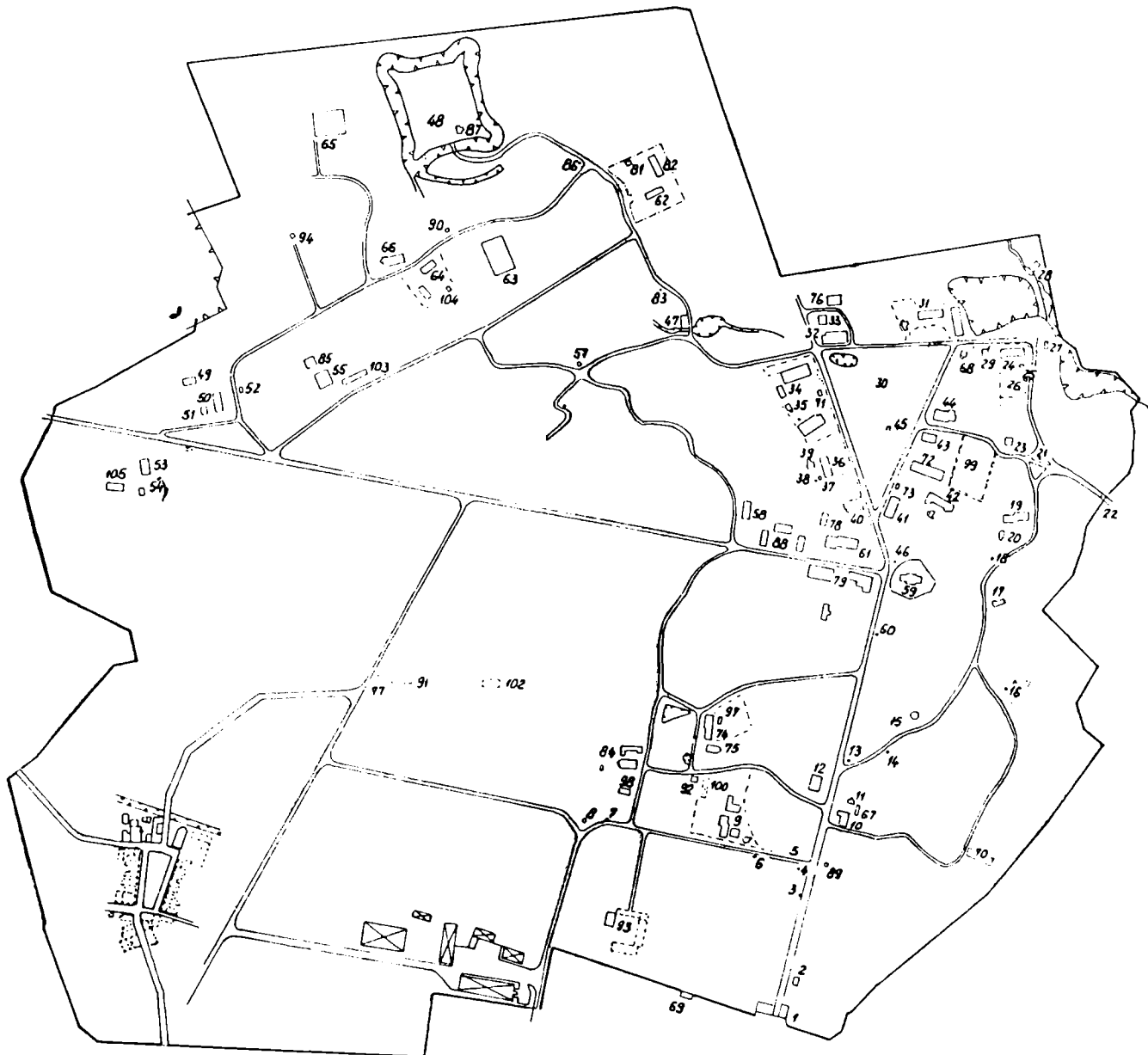

Fig. 1. Planul muzeului din Bokrijk în anul 1978

1. Poarta gospodăriei din Heers
2. Vama de la Gelinden
3. Biserița de la Klein Gelmen
4. Piatra de hotar de la Zepperen
5. Crucifix din piatră din Diepenbeek
6. Troița din Velm
7. Piatră de hotar din Beverst
8. Biserița din Metsteren
9. Ferma destinată creșterii porumbeilor din Hoeselt
10. Casă din Kortesseem realizată în tehnica paiantei
11. Brutăria din Zolder
12. Paenhuis din Diepenbeek
13. Micuța biserică din piatră de la Brustem
14. Troița din Veulen
15. Moară de vînt din Schulen
16. Monument din Booischot
17. Colibă „Kelderhut“
18. Biserița din Lummen
19. Mica gospodărie din Kwalaak
20. Brutăria din Eksel
21. Troița din Hasselt
22. Poarta cu grilaj din Kercon
23. Moara de vînt din Mol-Millegem
24. Gospodăria din Helchteren
25. Crescătorie de porci din Olmen
26. Cuptorul din Zonhoven

Abb. 1. General plan des Freilichtmuseums 1978 Jahre

1. Tor des Gehöftes aus Heers
2. Zollhaus aus Gelinden
3. Kleine Kapelle aus Klein Gelmen
4. Grenzstein aus Zepperen
5. Wegkreuz aus Diepenbeek
6. Bildstock aus Velm
7. Grenzstein aus Beverst
8. Kapelle aus Metsteren
9. Fachwerkbau aus Kl. Hoeselt
10. Fachwerkhaus aus Kortesseem
11. Backhaus aus Zolder
12. Haus aus Diepenbeek
13. Steinkapelle aus Brustem
14. Wegkreuz aus Veulen
15. Windmühlen aus Schulen
16. Anwesen aus Booischot
17. Kelderhut
18. Kapelle aus Lummen
19. Gehöft aus Kwalaak
20. Backhaus aus Eksel
21. Wegkreuz aus Hasselt
22. Gittertor aus Kercon
23. Windmühlen aus Mol-Millegem
24. Gehöft aus Helchteren
25. Schweinezuchtfarm aus Olmen
26. Backofen aus Zonhoven
27. Seilerwerkstatt aus St.-Pieters-Lille

27. Atelier de funar din St.-Pieters-Lille
28. Teasc pentru ulei din Ellikom
29. Stina Beltebos din Neerpelt
30. Piața satului-muzeu Kempen
31. Gospodăria Kilbers din Meeuwen
32. Șura din Olen
33. Șopron pentru depozitarea turbei din Kalmthout-Nieuwmoer
34. Gospodăria abației din Oevel
35. Cuptor din Oostmalle-Blommerschot
36. Căsuța Coeckelberghs din Heist-op-Berg
37. Crescătorie de porci din Booischot
38. Cuptor din Westmeerbeek
39. Cuptor din Heis-Goor
40. Șura din Mol-Zelm
41. Șura din Lommel-Kattenbos
42. Gospodăria Wellens din Lummen
43. Șura din Mol-Sluis
44. Casă țărănească din Vorseelar
45. Banca juraților
46. Stîlpul infamiei
47. Morî de apă din Lummen-Rekhoven
48. Casă de refugiu din Oostvleteren
49. Casă de locuit din Oostvleteren
50. Șura din Vinkem
51. Moară cu cai din Leisele
52. Șopron pentru căruțe din Beveren
53. Șura din Proven
54. Gospodăria din Proven
55. Șură de tip „mikke“ din Lo
56. Troiță din Kaulille
57. Biserița din Westmeerbeek
58. Casa „Zelseschrans“ din Herenthout
59. Biserica din Erpekom
60. Piatră de hotar
61. Hanul „Sf. Gummarus“ din Lier
62. Casă țărănească din Lokeren
63. Șură din Ooderen-Antwerpen
64. Casa „Postje“ din Loppen
65. Șura din Zuienkerke
66. Hanul din St.-Rijckers-Veurne
67. Cotețe de porci din Schakkebroek
68. Fierărie din Neeroeteren
69. Spălătoria din Metsteren
70. Gospodăria din St.-Martens-Voeren
71. Crescătorie de porci din Heist-op-den-Berg
72. Casa teuților din Eksel
73. Joagăr
74. Casă din Ulbeek
75. Capela din Brustem
76. „Casa mătă“ cu etaj din Tessenderlo
77. Gospodăria din Steenokkerzeel
78. Șopronul din Bergey
79. Casă de locuit și șură din Wortel
80. Casă de locuit burgheză din Itegem
81. Cuptorul din Waasmunster
82. Șură din Lokeren
83. Troiță din Molenbeersel
84. Gospodărie cu ocol pătrat din Beverst
85. Moară cu cai din Lampernisse
86. Biserița din Meerbeke
87. Colibă din Boverlo
88. Domeniul parohial din Schrick
89. Biserița din Kortesseem
90. Biserița din Kortemark
91. Biserița din Mazenzele
92. Hambarul din Diepenbeek
93. Casa porumbeilor din St.-Truiden
94. Turnul porumbeilor din Ingelmunster
95. Moara de vînt din Leisele
96. Cuptorul din St.-Truiden
97. Grajd din Kozen
98. Căsuță de zilieri din Kortesseem
99. Grădină
100. Școala satească din Hoeselt
101. Șopron pentru căruțe din Ardooie
102. Stînă din Kessel-Lo
103. Casă de locuit din Hoogstade
104. Cuptorul din Loppem
105. Casă de locuit din Abele
106. Cuptorul din Watou
28. Ölmühle aus Ellikom
29. Sennhütte aus Neerpelt
30. Dorfplatz
31. Kilbershof aus Meeuwen
32. Scheune aus Olen
33. Torfhaus aus Kalmthout-Nieuwmoer
34. Bauernhof der Abtei aus Oevel
35. Backhaus aus Oostmalle-Blommerschot
36. Coeckelbergshof aus Heist-op-de-Berg
37. Schweinezuchtfarm aus Booischot
38. Backhaus aus Westmeerbeek
39. Backhaus aus Heis-Goor
40. Scheune aus Mol-Zelm
41. Scheune aus Lommel-Kattenbos
42. Wellenshof aus Lummen
43. Scheune aus Mol-Sluis
44. Bauernhaus aus Vorseelar
45. Schöffensbank
46. Schandpfahl
47. Wassermühlen aus Lummen-Rekhoven
48. Unterstand
49. Haus aus Oostvleteren
50. Scheune aus Vinkem
51. Rossmühle aus Leisele
52. Wagenschuppen aus Beveren-a.d. IJzer
53. Scheune aus Proven
54. Hummelhaus aus Proven
55. „Mikke“ aus Lo
56. Wegkreuz aus Kaulille
57. Kapelle aus Westmeerbeek
58. Anwesen „Zelseschrans“ aus Herenthout
59. Kirche aus Erpekom
60. Grenzstein
61. Herberge „St.-Gummarus“ aus Lier
62. Bauernhaus aus Lokeren
63. Scheune aus Ooderen-Antwerpen
64. Postje aus Loppen
65. Scheune aus Zuienkerke
66. Wirtshaus aus St.-Rijckers-Veurne
67. Schweinestall aus Schakkebroek
68. Schmiede aus Neeroeteren
69. Waschhaus Metsteren
70. Anwesen aus St.-Martens-Voeren
71. Schweinezuchtfarm aus Heist-op-den-Berg
72. Teutenhaus aus Eksel
73. Sägemühle
74. Haus aus Ulbeek
75. Kapelle aus Brustem
76. Hochhaus aus Tessenderlo
77. Wohnhaus aus Steenokkerzeel
78. Schuppen aus Bergeyk
79. Wohnhaus und Scheune aus Wortel
80. „Herrenhaus“ aus Itegem
81. Backhaus aus Waasmunster
82. Scheune aus Lokeren
83. Wegkreuz aus Molenbeersel
84. Kleines Anwesen aus Beverst
85. Rossmühle aus Lampernisse
86. Kapelle aus Meerbeke
87. Kleines Haus aus Beverlo
88. Schrickhaus
89. Kapelle aus Kortesseem
90. Feldkapelle aus Kortemark
91. Biserița din Mazenzele
92. Speicher aus Diepenbeek
93. Taubenhaus aus St.-Truiden
94. Taubenturm aus Ingelmunster
95. Windmühlen aus Leisele
96. Backhaus aus St.-Truiden
97. Ställe aus Kozen
98. Tagelöhnershaus aus Kortesseem
99. Garten
100. Dorfschule aus Hoeselt
101. Wagenschuppen aus Ardooie
102. Sennhütte aus Kessel-Lo
103. Wohnhaus aus Hoogstade
104. Backhaus aus Loppem
105. Wohnhaus aus Abele
106. Backhaus aus Watou

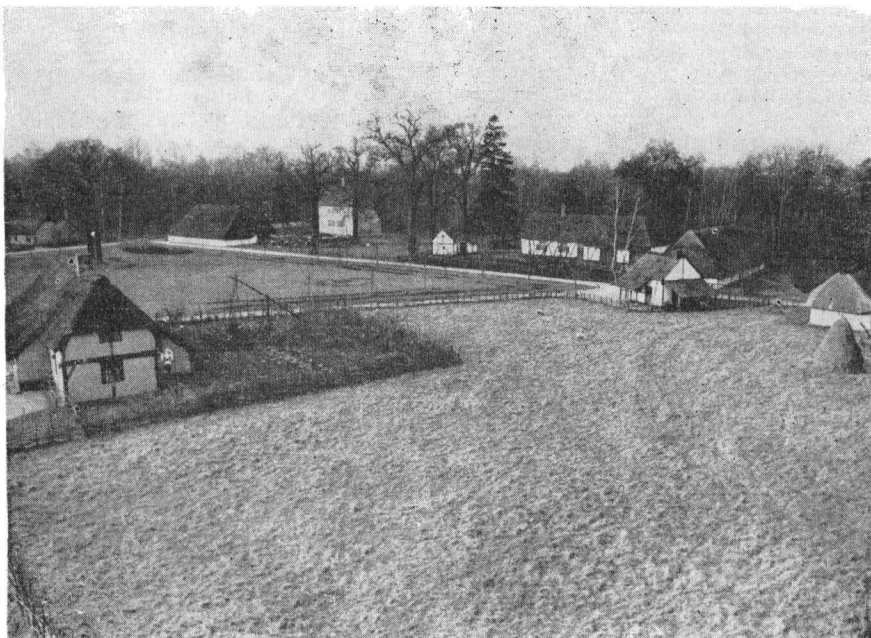

Fig. 2. Satul-muzeu al ținutului Kempen

Abb. 2. Das Kempenländer Museumsdorf

Lijna, conservatorul arhivelor de stat din Hasselt. Într-o broșură din anul 1943, el spunea că un ascmenea cadru splendid ar putea folosi manifestărilor populare de cîntec și dans. Ideile lui J. Lijna au devenit realitate în 1952 și 1953, cînd K. Wellens și Jozef Weyns, primul conservator al muzeului, au adus întiile gospodării țărănești la Bokrijk și au început construcția muzeului.

Gospodăria „Engelenwinning” din Lummen, ridicată în 1777, a fost donată muzeului de către K. Wellens și reconstruită la Bokrijk în anul 1952. Casa este un exemplu tipic pentru construcțiile țărănești de formă longitudinală din ținutul Kempen al Limburgului. Încăperile de locuit se află sub același acoperiș cu grajdul de vite și șura. Camera de locuit, denumită pe scurt „cameră”, se află în partea răsăriteană a construcției. Înspre vest, se înșiră apoi „casa”, încăperile în care se desfășoară viața și muncile zilnice, grajdul și șura. Semnificativ este faptul, că nu importanța istorică concretă a construcției l-a determinat pe Wellens s-o aducă la Bokrijk, ci aspectele pitorești și atmosfera romantică ce-o degajează întreaga construcție. Astfel, caracteristicilor pur istorice cum ar fi: structura ușilor și a ferestrelor, învelitoarea, tipul de construcție, „moara de unt” anexată, nu li s-au acordat o prea mare importanță, în schimb, pentru Wellens silueta, forma exterioară și atmosfera pe care o evocă „Engelenwinning” au fost hotărîtoare în alegere.

Astăzi, luînd în considerare normele ce stau la bază unui muzeu în aer liber, am fi tentați să respingem concepția lui Wellens; nu trebuie să trecem cu vederea, însă, faptul că el a intuit unul

vorgeschlagen in Bokrijk einige Dorf- und Stadtkerne wieder aufzubauen. In diesem Rahmen, so schrieb er, könnte man in einer herrlichen natürlichen Umgebung Volks-, Gesangs- und Tanzfeste veranstalten. Die Ideen J. Lijnas wurden verwirklicht, als 1952 K. Wellens und 1953 Jozef Weyns, der erste Konservator des Freilichtmuseums, die ersten Bauernhäuser nach Bokrijk brachten und mit dem Bau des Museums begannen.

Der Hof „Engelenwinning” aus Lummen, der 1777 gebaut worden war, wurde dem Freilichtmuseum von K. Wellens geschenkt und dort 1952 wieder aufgebaut. Er war ein typisches Beispiel für die langgestreckten Bauernhäuser im Limburger Kempenland. Die Wohn- und Wirtschaftsräume befinden sich unter einem Dach. Das Wohnzimmer, kurz das „Zimmer” genannt, befand sich an der Ostseite des Gebäudes. Nach Westen folgten hierauf das „Haus”, die Räume, in denen man täglich lebte und arbeitete, der Kuhstall und die Scheune. Bezeichnenderweise war die konkrete geschichtliche Bedeutung dieses Gebäudes nicht der wichtigste Grund, der Wellens dazu veranlaßte, die „Engelenwinning” nach Bokrijk zu bringen. Die romantische Atmosphäre, die diesen Bauernhof umgibt und vor allem die malerischen Aspekte des Gebäudes brachten Wellens dazu, es im Museum wieder aufzubauen. Die rein historischen Aspekte, wie z.B. die Dachbedeckung, die Struktur der Türen und Fenster, die Bauweise und die angebaute Buttermühle erhielten weniger Aufmerksamkeit. Für Wellens standen die Silhouette, die äußere Form und die Atmosphäre des Gebäudes im Mittelpunkt.

Obwohl man aufgrund der Normen, die heute beim Bau eines Freilichtmuseums zugrunde gelegt werden, geneigt sein könnte, diese Auffassung abzulehnen, darf man dabei doch nicht übersehen, daß K. Wellens einen der grundlegendsten Aspekte

din aspectele fundamentale ale problematicei muzeelor în aer liber: acela de a reconstitui atmosfera specifică vechilor sate și gospodării țărănești la reconstrucția acestor monumente într-un muzeu. O casă țărănească, alcătuită din lemn, paie, lut, poate fi ușor reconstruită, construcția cuprinzând în primul rând componente materiale. Amenajarea interiorului cu mobilier, cu obiecte de uz gospodăresc și uneltele presupune, deasemenea, elemente concrete. Atmosfera pe care o emană aceste gospodării țărănești este ceva imaterial. O putem percepe, dar nu o putem realiza prin alcătuirea și însumarea matematică a unor componente distincte. În acest sens, aducerea la Bokrijk a gospodăriei „Engelenwinning“ poate fi apreciată pozitiv, construcția degajând atmosfera mediului și a epocii. Concepția lui Wellens trebuie înțeleasă și prin prisma timpului și a personalității sale. El a văzut totul cu ochii artistului pe care îl atrăgea pitorescul clădirilor de la țară și romantismul vieții patriarhale.

Spiritul de epocă, romantic, care s-a materializat spre sfârșitul secolului al XVIII-lea la Versailles în „Le petit Hameau“ al reginei Marie-Antoinette și în reconstruirea la Chantilly a unor case țărănești a determinat elaborarea unor planuri pentru construirea de muzee în aer liber.

În urma unei vizite făcute în anul 1799 la Expoziția de porturi daneze de la castelul Fredensborg din Danemarca, V. von Bonstetten scria că ar fi bine să se aducă de la Färö și din alte ținuturi vechi, case și colibe lapone, să fie reconstruite într-un parc de tip englezesc, ca pe baza comparațiilor dintre ele să „se tragă învățăminte necesare“ cu privire la viața poporului. Cu toate acestea, abia către sfârșitul secolului al XIX-lea s-au constituit primele muzee în aer liber. Apariția lor în procesul de evoluție al muzeului este rezultatul a trei etape consecutive în definirea conceptului de etnologic, conceptul însuși de „muzeu tehnic în aer liber“ neputând fi separat de interesul pentru cultura materială a poporului, care s-a manifestat începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Etnologia este o știință ce-și găsește originile în romantism. Romanticii erau în căutarea unei „spiritualități unice“ proprii fiecărui popor, un fel de suflet popular dinamic, despre care se credea că se lezează în contact cu cultura și piere. Ei erau convinși, că acest specific popular își trage rădăcinile din începuturile istoriei naționale ale unui popor și că se păstrează în starea sa cea mai nealterată în felul de viață al țăranului, cea mai conservatoare clasă socială. Așa se explică și caracterul preponderent istoric și agrar al cercetărilor inițiale, în domeniul etnologiei.

Începuturile etnologiei în Flandra sînt legate de cercul de lingviști care s-au strîns la Gent, în jurul lui Jan-Frans Willems și la Löwen, în jurul canonicului Jan David, încercînd, cu metoda elaborată de frații Grimm, în Germania, să consimneze specificul și identitatea poporului fla-

in der Problematik der Freilichtmuseen begriffen hatte: die schwierigste Aufgabe eines solchen Museums liegt nämlich darin, die Atmosphäre wiederzugeben, die die alten Bauernhöfe und die alten Dörfer umgab und die beim Wiederaufbau eines Dorfes eine entscheidende Rolle spielt. Ein Bauernhaus, das aus Holz, Stroh und Lehm besteht, läßt sich leicht wieder aufbauen. Das Gebäude besteht ja in erster Linie aus materiellen Dingen. Auch bei der Einrichtung des Hauses mit Gegenständen, Hausrat und Werkzeugen aus dem Arbeitsleben werden greifbare Elemente verwendet. Die Atmosphäre jedoch, welche diese Bauernhäuser ausstrahlen, ist etwas Immaterielles. Man kann die Atmosphäre zwar spüren, man kann sie aber nicht durch eine mathematische Aufzählung einzelner Zutaten schaffen. In diesem Sinne ist es beim „Wellenshof“ voll gelungen, die Atmosphäre deutlich werden zu lassen. Man muß Wellens' Auffassung auch aus seiner Zeit und aus einer Person heraus begreifen. Er war in erster Linie ein Kunstmaler, den die malerischen Aspekte von Gebäuden auf dem Lande und die Romantik des Landlebens reizten.

Die Romantik, deren Merkmale sich bereits am Ende des 18. Jahrhunderts in „Le petit Hameau“ der Königin Marie-Antoinette in Versailles und im Wiederaufbau von Bauernhäusern in Chantilly feststellen ließen, hatte damals bereits Pläne für die Errichtung von Freilichtmuseen möglich gemacht.

1799 schrieb V. von Bonstetten nach dem Besuch einer Ausstellung dänischer Trachten im Schloß Fredensborg in Dänemark, es wäre gut, in einem englischen Park (man denke an die Romantik!) eine Anzahl lappländischer Hütten und Häuser von den Färöern und aus anderen Gegenden wieder aufzubauen, um aus dem Vergleich zwischen diesen Häusern „die nötigen Lehren“ hinsichtlich des Volkslebens ziehen zu können.

Doch dauerte es bis zum Ende des 19. Jahrhunderts, ehe die ersten Freilichtmuseen entstanden. Diese Erscheinung im Museumsleben wird durch drei Entwicklungsstufen in der Auffassung des Begriffes Volkskunde vorbereitet: man kann die Freilichtmuseen schwerlich von dem Interesse an der materiellen Volkskultur trennen, das man in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts entwickelt hatte. Volkskunde war eine Wissenschaft, die aus der Romantik heraus entstanden war. Man war auf der Suche nach dem „Eigenwert“ der Völker, einer Art dynamischer Volksseele, von der man glaubte, sie werde von der „Kultur“ angegriffen und schwinde dahin. Man war davon überzeugt, daß diese Eigenart in der nationalen Vergangenheit eines Volkes wurzele und daß sie sich am besten im Bauernstand, der konservativsten Gruppe der Bevölkerung, erhalten habe.

Das erklärt gleichzeitig, warum die Volkskunde anfangs in starkem Maße historisch und agrarisch ausgerichtet war. In Flandern wurde die Volkskunde zum ersten Mal angewandt, als eine Gruppe von Sprachforschern, die sich in Gent um Jan Frans Willems und in Löwen um den Kanonikus Jan David scharten, mit der Methode, welche die Gebrüder Grimm in Deutschland entwickelt hatten, versuchte, die Identität des flämischen Volkes auf-

mand. Etnologia era subordonată, la acea dată, unui ideal politic și cultural: în urma independenței din anul 1830, viața social-culturală a Belgiei a căpătat o orientare franțuzească, iar prin sublinierea și studierea caracterului specific popular flamand, etnologii au contribuit la o reevaluare și reintegrare a culturii flamande, pe scurt, au stimulat o Renaștere flamandă. Pol de Mont dă expresie nimerită acestei idei în primul număr al revistei „Volkskunde”: „Este momentul când nu mai trebuie pregetat în a valorifica cât mai complet posibil, ceea ce avem mai minunat și mai desăvârșit, comoara folclorică din nordul și sudul Țărilor de Jos, în scopul de a ne păstra caracterul național, acum, când specificul nostru flamand este periclitat de lacheii unui amestec cultural cum nu poate fi mai perfid și mai înverșunat”. Poveștile populare, proverbele, obiceiurile și datinile au fost adunate pentru a fi interpretate sub aspectul specificului lor flamand, specific care trebuia evidențiat și a cărui continuitate trebuia asigurată.

La început, obiectul studiului etnologic era restrâns la legende, proverbe, datini. Abia mai târziu etnologii au început să strângă și să studieze și obiecte uzuale țărănești. La baza acestei febrilități de colecționare generală a stat înțelegerea faptului că prin industrializare o serie de obiecte, care ocupau în cultura țărănească un loc central, sînt sortite pieirii. Numeroși etnologi și-au dat seama de acest lucru și au început să le strângă. La acea vreme nu erau, însă, considerate ca mărturii ale culturii materiale țărănești, ci mai mult ca niște curiozități, apreciate pentru funcționalitatea lor.

Nu poți să-ți faci o imagine corectă asupra muzeelor în aer liber din ziua de azi, fără să cunoști experimentările care s-au făcut în muzee pe parcursul întregului secol XIX, în modul de prezentare a exponatelor. Pînă la această dată, obiectele erau prezentate într-o alăturare ordonată în vitrină, pe panouri ori rafturi. Exponatele erau grupate după felul lor, după forma, după legăturile culturale dintre ele, practicîndu-se, de cele mai multe ori o îngrădire cronologică sau regională. Așa de pildă, puteau fi ordonate și expuse numai obiecte de ceramică sau de cositor, de cupru ori de fier, cu scopul de a ilustra vreo evoluție în forme sau niște deosebiri regionale, sau puteau fi expuse prin alăturare, mai multe obiecte de uz casnic, mai multe unelte agricole. Apartenența tematică comună, care a constituit criteriul de organizare evident al tipului de expoziție despre care s-a vorbit anterior, a putut fi apoi aplicată într-un context mai larg. La un moment dat a apărut întrebarea: care obiecte provin din care încăpere, din care casă, din care complex arhitectural? De ce n-am prezenta atunci asemenea obiecte care provin dintr-un anumit spațiu cultural-istoric și poartă pecetea acestuia, în încăperile și spațiul înconju-

zuzeigen. Die Volkskunde diente damals einem flämischen politischen und kulturellen Ideal: da das gesellschaftliche Leben Belgiens seit der Unabhängigkeit im Jahre 1830 stark französisch geprägt war, konnte die Bewußtmachung des eigenen flämischen Volkscharakters die Wiederaufwertung und Reintegration der flämischen Kultur, kurz eine flämische Renaissance fördern. Pol de Mont formulierte diesen Gedanken treffend in der ersten Nummer der Zeitschrift „Volkskunde”: „Es ist allerhöchste Zeit, daß wir das Herrlichste und Vollkommenste, das der folkloristische Schatz der nördlichen und südlichen Niederlande enthält, so umfassend wie möglich nutzen, um unseren Nationalcharakter zu bewahren, da unsere eigene flämische Volksart von den Handlangern der verabscheuungswürdigsten aller Kulturvermischungen arglistig und hartnäckiger denn je bedrängt wird!“ Man begann, die Volkserzählungen, Sprichwörter und Gebräuche zu sammeln und sie im Interesse des spezifisch flämischen Charakters, den es zu bewahren und weiterzuführen galt, zu interpretieren. Anfangs beschränkte man sich in der Volkskunde auf das Studium der Volkserzählung, der Legenden, der Sagen und der Bräuche. Später wurden auch Gegenstände aus dem täglichen Leben gesammelt und studiert.

Diese Sammelleidenschaft wurde nur möglich durch die Erkenntnis, daß eine Reihe von Gegenständen, die in der bäuerlichen Kultur einen zentralen Platz einnahmen, durch die Industrialisierung des Arbeitslebens zum Verschwinden verurteilt waren. Eine Reihe von Volkskundlern hatten das rechtzeitig eingesehen und begannen, die Gegenstände zu sammeln. Sie wurden damals noch nicht so sehr als materielle Zeugen der ländlichen Volkskultur betrachtet, sondern eher als Kuriosa, die man vor allem wegen ihrer Funktionalität schätzte.

Man kann sich die Freilichtmuseen jedoch kaum vorstellen, ohne an die Experimente in der Darstellungsform der Gegenstände zu denken, die man im Laufe des 19. Jahrhunderts in den Museen durchführte. Bis dahin wurden die Gegenstände ordentlich nebeneinander in Schaukästen oder auf Tafeln und Regalen gezeigt. Die Gegenstände wurden nach ihrer Art, nach ihrer Form oder nach ihrem kulturellen Zusammenhang angeordnet, wobei meist eine regionale oder chronologische Begrenzung vorgenommen wurde. So könnte man beispielsweise die Töpferei den Zinn, das Kupfer, das Eisen zusammenstellen und zeigen, wie sich die Form entwickelt hatte oder welche regionalen Unterschiede es gab, oder man konnte alles, was mit der Küche, dem Herd oder der Landwirtschaft zusammenhängt, nebeneinander aufhängen. Die kulturelle Zusammengehörigkeit der Gegenstände, die bei der letzteren Darstellungsweise eindeutiges Kriterium für die Zusammenstellung von Gegenständen ist, läßt sich in einem größeren Zusammenhang verwenden: Man kann sich in einem bestimmten Augenblick fragen: welche Gegenstände gehören in einem bestimmten Raum oder auch in einem bestimmten Gebäude oder Gebäudekomplex zusammen? Man kann, von dieser Über-

rător corespunzător? Aceste considerente au făcut ca în expozițiile și muzeele secolului XIX să fie amenajate interioare sătești ori orășenești. Pasul făcut în prezentarea obiectelor, de la o rînduire monotonă într-un spațiu neutru, la așezarea lor în contextul istoric-cultural adecvat, a fost posibil și ca urmare a interesului pe care a început să-l trezească construcția ca atare, ansamblul arhitectonic în care urma să se expună ceva. Astfel, pentru prima dată a fost demontată o construcție pentru a fi reconstruită într-un muzeu.

Experiențe, în sensul expunerii „în aer liber“, s-au făcut pentru prima dată în Scandinavia. Un cercetător suedez din Stockholm, Arthur Hazelius, și-a extins colecția particulară de obiecte de uz țărănesc, îmbogățind-o cu construcții, pe care le-a mutat din localitatea unde au fost ridicate inițial. În anul 1873, Hazelius a înființat Nordiska Museet, iar în 1885 a dispus să fie demontată o casă țărănească din Mora și să fie depozitată în vederea expunerii ei într-un muzeu. La 11 octombrie 1891 s-a deschis Skansen, primul muzeu în aer liber din Stockholm, care s-a construit pe locul vechii fortificații a orașului. În aceeași perioadă au luat naștere și în Norvegia două muzee în aer liber. Regele Oskar al II-lea a dispus demontarea și reconstruirea în parcul său de la Bygdoy, a câtorva clădiri, printre care și o mică biserică din lemn din Gol, din ținutul Gulbrandsdal. Hans I. Aall a transformat această colecție regală într-un adevărat muzeu, care, în anul 1902, a fost deschis publicului. Al doilea muzeu în aer liber din Norvegia a fost fondat de dentistul Anders Sandvig. Acesta începuse, pe la sfîrșitul secolului XIX, să colecționeze obiecte de uz tradițional țărănesc, iar în anul 1894 a cumpărat o casă țărănească pe care a adus-o și a reconstruit-o în grădina sa. În anul 1909 colecția dentistului, mult îmbogățită între timp, a fost cumpărată de o asociație din Lillehammer și mutată pe terenul Maihangen, unde funcționează ca muzeu și în zilele noastre. În cele din urmă s-au construit muzee în aer liber și în Danemarca. La Aarhus, în „orașul vechi“, au fost adunate și alăturate mai multe clădiri reprezentînd cultura orășenească a patriciatului danez. La Lyngby a fost întreprinsă încă o încercare de a fonda un muzeu al satului, iar la Odense, pe insulele Fünen, a fost organizat „Den Fynske Landsby“, un muzeu care întrunește construcții tipice din întreaga provincie Fünen. Mai apoi, ideea construirii unor muzee în aer liber s-a generalizat în întreaga Europă: astăzi există în Europa aproape 200 de muzee de acest gen.

Muzeele în aer liber se deosebesc de celelalte tipuri de muzee prin felul în care prezintă vizitatorului exponatele. Acestea nu sînt expuse numai după criterii formale și de funcționalitate, ci sînt prezentate în contextul lor cultural-istoric, reconstituit după cel original. Obiectul-exponat părăsește adeseori prim planul, regăsindu-și locul firesc în spațiul și ambianța proprie lui, în gospodăria

legung ausgehend, Gegenstände, die in einen bestimmten kulturhistorischen Zusammenhang gehören, auf der Grundlage ihrer kulturellen Zusammengehörigkeit in den hierzu bestimmten Räumen und Umgebungen präsentieren. Das geschah im Laufe des 19. Jahrhunderts, als man auf Ausstellungen und in Museen ländliche und städtische Interieurs aufbaute. Der Schritt, der die Gegenstände aufgrund der oben dargestellten Überlegung in den historischen, hierzu vorgesehen Umgebungen zusammenführte, wurde dadurch ermöglicht, daß man ein spezifisches Interesse für die Gebäude selbst entwickelte und daß man zum ersten Mal ein Gebäude abbrach, um es im Museum wieder aufzubauen.

In Skandinavien wurden diese Experimente „im freien Licht“ zum ersten mal durchgeführt. In Schweden erweiterte Arthur Hazelius, ein Sprachforscher aus Stockholm, seine Privatsammlung von Gegenständen aus dem täglichen Leben der schwedischen Landbevölkerung um Gebäude, die nicht an ihrem ursprünglichen Platz bleiben konnten. Im Jahre 1873 hatte Hazelius bereits das Nordiska Museet gegründet, und 1885 ließ er ein Bauernhaus aus Mora abbrechen und sicher lagern, um es in einem Museum wiederaufzubauen. Am 11. Oktober 1891 wurde Skansen, das erste Freilichtmuseum in Stockholm, eröffnet! Es befand sich auf der alten Schanze der Stadt. Um dieselbe Zeit entstanden in Norwegen zwei Freilichtmuseen. König Oskar II hatte einige Bauwerke, darunter eine kleine Holzkirche aus Gol, aus dem Gulbrandsdal nach seinem Park in Bygdoy schaffen lassen. Hans I. Aall gestaltete diese königliche Sammlung in ein wirkliches Museum um, das 1902 für das Publikum geöffnet wurde. Das zweite Freilichtmuseum in Norwegen wurde von Anders Sandvig gegründet. Dieser Zahnarzt hatte am Ende des 19. Jahrhunderts mit dem Sammeln von Gegenständen begonnen. Im Jahre 1894 hatte er ein Bauernhaus gekauft und dieses nach seinem Garten gebracht. 1909 wurde die Sammlung, die inzwischen stark angewachsen war, von einer Vereinigung in Lillehammer gekauft und auf das Gelände Maihangen (Maihügel) gebracht, wo sich das Museum heute noch befindet. Schließlich wurden um diese Zeit auch in Dänemark Freilichtmuseen gebaut. In Aarhus wurden in „der Alten Stadt“ einige Wohnhäuser aus der städtischen Bürgerkultur zusammengebracht, in Lyngby versuchte man, ein Museumsdorf zu bauen, und in Odense auf der Insel Fünen wurde „Den Fynske Landsby“ gegründet, ein Museum, in dem Gebäude aus der Provinz Fünen wiederaufgebaut wurden. Danach fand der Gedanke der Freilichtmuseen in ganz Europa Verbreitung. Zur Zeit gibt es in Europa etwa 200 Museen dieser Art.

Die Freilichtmuseen unterscheiden sich von den anderen Museen durch die Art, in der sie die Dinge präsentieren. Die Gegenstände werden nicht nur aufgrund ihrer eigenen Form und Funktion ausgestellt. Sie werden an ihren ursprünglichen Platz zurückgebracht. Sie werden infolgedessen erneut in ihren kulturgeschichtlichen Zusammenhang eingefügt. Sie treten vom Vordergrund in den Hintergrund zurück, d.h. dorthin, wo sich früher das

țărănească tradițională. Prin amenajarea funcțională a clădirilor și a instalațiilor din muzeu a fost posibilă refacerea atmosferei și a mediului inițial din care au fost strămutate complexele. Reconstruirea clădirilor în cadrul muzeului nu se limitează, însă, numai la refacerea și remontarea elementelor de infrastructură. N-au fost trecute cu vederea elementele care ilustrează credințele populare ori superstiții, fiind incluse în planul de reconstrucție. De exemplu, au fost repuse la locul lor crucile de pe acoperișul surii, tufa de liliac sau crucile pictate de lângă ferestrele pivnițelor, ele ilustrând concepția de viață încărcată de superstiții a foștilor locuitori. Reșezarea exactă, la locul inițial, în încăpere, a crucilor, sfeșnicelor și icoanelor, ori amplasarea troițelor și bisericuțelor la margine de drum, permite o aprofundare a cercetării universului religios al locuitorilor satelor din trecut.

Muzeele în aer liber reprezintă o inovație în muzeologie, doar în măsura în care reușesc, printr-un mod de prezentare aparte a exponatelor, să medieze vizitatorului un mod de viață tradițional, acum dispărut ori pe cale de dispariție. Metoda folosită este aceea de a demonta clădirile și a le aduce în arealul muzeelor. În urma unei analize a istoriei arhitecturale a construcției în cauză, etnologii aleg și restaurează acea fază a clădirii care este mai reprezentativă pentru evoluția arhitecturii sau a culturii populare și care se poate reconstitui pe baza unor mărturii factice existente. Ideea aceasta o ilustrează, în muzeu, în mod perfect, o construcție din Flandra de vest. Casa de locuit, donată muzeului de la Bokrijk de către Asociația turiștilor și automobilistilor flamanzi, a fost renovată de câteva ori. Frontonul casei a fost pe vremuri mutat spre sud, încăperile, enumerate de la est spre vest, fiind: o pivniță cu o cămară deasupra, o bucătărie cu o mică încăpere laterală, un grajd de cai. Planimetria aceasta reprezintă neîndoiește rezultatul unor modificări funcționale în structura inițială. Pivnița și cămara de deasupra ei fac parte din structura inițială a clădirii. În schimb, vechea cameră a preluat funcția bucătăriei, separându-se din ea și o mică încăpere laterală, iar încăperea destinată inițial bucătăriei s-a transformat în grajd de cai. O casă de locuit amenajată în acest fel, prezența grajdului de cai în locuință, reprezintă o situație netipică pentru zonă: sînt modificările pe care țaranul, proprietar și locatar al gospodăriei, le-a făcut la un tip de casă tradițional. Casele de locuit din acest ținut cuprind în mod normal următoarele încăperi cu funcționalități bine stabilite de tradiție (de la est spre vest): o pivniță cu o cămară deasupra, o cameră și o bucătărie. Așa a arătat inițial și clădirea în cauză, după cum o demonstrează urme găsite în teren și în acest fel a fost și ea reconstruită în muzeu, ca o clădire tipică pentru zona din care provenea; modificările la care construcția fusese supusă au fost consemnate, în scopuri științifice și

Volksleben abspielte. Durch die funktionale Einrichtung der Häuser und Betriebsgebäude gelang es so, die alltägliche Umgebung der damaligen Menschen zu rekonstruieren. Dabei beschränkte man sich nicht auf die Rekonstruktion oder Wiedererrichtung einer materiellen Infrastruktur. Die Elemente, die auf Volksglauben und Aberglauben verweisen, wurden ebenfalls in den gesamten Zusammenhang aufgenommen: die Kreuze auf den Scheunendächern, der Fliederstrauch und die bemalten Kreuze neben den Kellerfenstern machen die abergläubische Einstellung der Hausbewohner deutlich. Die exakte Aufstellung von Kreuzen, Kerzenständern und Heiligenbildern im Haus und die Aufstellung der Kreuze und Kapellen am Wege ermöglichen es, die religiöse Überzeugung der Dorfbewohner von damals zu ergründen.

Die Freilichtmuseen stellen im Museumswesen insofern eine Neuerung dar, als sie durch eine besondere Darstellungsweise eine Vorstellung von den damaligen Lebensumständen vermitteln können. Ihre Methode besteht darin, ein Haus abzubauen und es auf das Museumsgelände zu bringen. Nach einer Analyse der Baugeschichte wird die Bauphase restauriert, die für die Entwicklung der Volksarchitektur oder der Volkskultur am wichtigsten ist und die sich aufgrund der vorhandenen Gegebenheiten noch rekonstruieren läßt. Diese Erklärung, die zunächst vielleicht etwas vage klingt, soll an Hand eines Beispiels verdeutlicht werden.

Wir wollen ein Beispiel aus Westflandern betrachten: das Wohnhaus aus Abele-Watou, das der Flämische Touristen- und Automobilistenbund dem Freilichtmuseum Bokrijk schenkte, war mehrfach wiederaufgebaut worden. Der Vorgiebel war nach Süden hingedreht worden, und von Osten nach Westen umfaßte das Gebäude die folgenden Räume: einen Keller mit darüberliegender Kammer, eine Küche mit Nebenraum und einen Pferdestall. Diese Raumeinteilung ist deutlich das Ergebnis von Funktionsveränderungen in der ursprünglichen Struktur. Der Keller und die darüberliegende Kammer waren unverändert geblieben. Das alte „Zimmer“ dagegen hatte die Funktion einer Küche mit Nebenraum erhalten, als die ursprüngliche Küche, die als „Haus“ bezeichnet wurde, in einen Pferdestall umgebaut wurde. Diese Einrichtung des Wohnhauses, der Pferdestall, das in eine Küche umgebaute „Zimmer“ und der Keller mit der darüberliegenden Kammer sind für die Gegend nicht typisch: es sind Veränderungen, die der Bauer, der das Haus bewohnte, an einem Haustyp vornahm, der ihm von der Tradition überliefert worden war. Die Wohnhäuser dieser Gegend sind normalerweise wie folgt aufgeteilt (von Osten nach Westen): ein Keller mit darüberliegender Kammer, ein „Zimmer“ und ein „Haus“. In dieser Weise war das Gebäude, wie sich an Hand der übriggebliebenen Spuren feststellen läßt, ursprünglich aufgeteilt. Diese Reihenfolge, die für die Gebäude der Gegend typisch ist, wurde im Museum rekonstruiert: die später vorgenommenen baulichen Veränderungen wurden zwar zu Wissenschaft- und Dokumentationszwecken aufgezeichnet, doch wur-

documentare, dar au fost eliminate cu ocazia reconstruirii clădirii în arealul muzeului.

Un alt exemplu ilustrează modul în care s-a putut reconstrui o clădire sub înfățișarea pe care a avut-o în secolul XVIII, datele din arhivă, privind construcția, mergînd doar pînă în secolul XIX. Este vorba despre casa de locuit a gospodăriei din Oevel, pe care toți vizitatorii o remarcă și care datează cu mult înainte de 1700. Casa de locuit face parte dintr-o mare gospodărie țărănească din ținutul Kempen; gospodăria respectivă aparține sistemului de colonizare al mănăstirilor și abațiilor din erul mediu. Casa de locuit fusese de cîteva ori reconstruită. Starea inițială a construcției n-a putut fi refăcută, lipsind multe date. Cele existente au permis însă refacerea clădirii sub forma pe care aceasta a avut-o în secolul XVIII, mai precis, clădire reconstruită în muzeu arată așa cum arăta ea prin 1735.

O deosebită importanță în a sugera imaginea modului de viață tradițional îi revine, alături de aspectul general al clădirii, și amenajării interioarelor. Încă de la înființarea primelor muzee în aer liber, în centrul atenției a stat preocuparea de a organiza interioarele cu mobilierul și obiectele corespunzătoare zonei și epocii. Mobilierul a fost adus și așezat la locul lui de dinainte, iar atelierele și-au recăpătat funcționalitatea. Amenajarea interioarelor la Bokrijk s-a făcut conform anumitor principii: la gospodăria Breugel din Vorselaar au fost reconstruite interioare specifice secolului XVI. Muzeografiile aveau la îndemînă imagini și reproduceri ale unor asemenea interioare în tablourile și graficile lui Pieter Breugel, Joachim Patinir, ș. a.

Cea mai mare parte a mobilierului, masa, scaunele cu trei picioare, dulapurile, leagănul — sînt reconstituite după vechi imagini. Este ușor de recunoscut în acest interior „Bucătăria sărăcăcioasă“ a lui Pieter Breugel. Mica gospodărie țărănească din Heist-op-de-Berg are mobilier datînd din secolul XVI, în schimb clădirile abației din Oevel, mutate în muzeu, sînt mobilate cu obiecte aparținînd secolului XVIII. Ca inovații, în mobilierul acestei epoci apar: dulapul vertical, pendula-dulap, scrinul.

Interioarele și mobilierul gospodăriei Kilberhof din Meeuwen au aparținut acestei gospodării și înaintea reconstruirii ei în muzeu, fiind aduse concomitent cu ea. Acest mod de lucru este fără îndoială cel ideal, dar nu poate fi aplicat decît foarte rar, deoarece mobilierul din majoritatea monumentelor reconstruite în muzeu a fost, de-a lungul timpului, mereu înlocuit și adaptat modei.

Un al treilea element care concurează la ilustrarea felului de viață tradițional este adaptarea mediului ambiant al gospodăriei. Aceasta incluzînd, pe lîngă casa de locuit și anexele gospodărești, o serie de elemente din natură. Împrejmuirea gospo-

den sie nicht in die rekonstruierte Form übernommen.

Ein anderes Beispiel zeigt, wie ein Gebäude, dessen Spuren sich in den Archiven bis in das 19. Jahrhundert zurückverfolgen lassen, in der Form wiederrichtet wurde, die es im 18. Jahrhundert hatte. Das Wohnhaus des Bauernhauses aus Oevel ist den meisten Museumsbesuchern bekannt: es ist das Wohnhaus eines großen Bauernhofes im Kempenland mit Hausrat; dieser Bauernhof gehörte zu dem Kolonisationssystem der Abteien und Klöster im Mittelalter. Das Wohnhaus wurde einige Male umgebaut. Der bauliche Bestand der allerfrühesten Periode ließ sich nicht vollständig restaurieren. Man verfügte nur über Angaben, die es erlaubten, das Gebäude in der Form wiederzuerbauen, die es im 18. Jahrhundert gehabt hatte. Daher sieht das Wohnhaus im Museum so aus, wie es um das Jahr 1735 ausgesehen haben muß.

Nicht nur das Gebäude selbst, auch die Inneneinrichtung ist von großer Bedeutung, wenn es darum geht, eine Vorstellung von den damaligen Lebensbedingungen zu vermitteln. Ziel der ersten Freilichtmuseen war, die Gebäude mit den Gegenständen und der Ausstattung einzurichten, die zu ihnen gehörte. Der Hausrat der früheren Bewohner wurde wieder genau an die Stelle gesetzt, wo er einst gestanden hatte, und die Arbeitsräume wurden wieder „betriebsklar“ gemacht. Man hat in Bokrijk bei der Einrichtung der Gebäude verschiedene Prinzipien angewandt: auf dem Breughelhof aus Vorselaar wurde eine historische Inneneinrichtung aus dem 16. Jahrhundert rekonstruiert. Man verfügte über zahlreiche Abbildungen solcher Einrichtungen durch Bilder und Drucke von Pieter Breugel, Joachim Patinir, Joachim Beuchelaer und anderen.

Der größte Teil dieser Inneneinrichtung, der Tisch, die dreifüßigen Stühle, die Schränke und die Wiege sind Rekonstruktionen, die nach getreuen Abbildungen angefertigt wurden. Die „Magere Küche“ von Pieter Breugel ist hier leicht wiederzuerkennen. Der kleine Bauernhof aus Heist-op-de-Berg hat eine Inneneinrichtung aus dem 16. Jahrhundert, während im Abteihof aus Oevel verschiedene Möbel aus dem 18. Jahrhundert aufgestellt wurden. Wichtige Neuerungen aus dieser Zeit sind der Kleiderschrank, der Stehuhrschrank und die Truhe.

Sehr interessant ist die Darstellung der Inneneinrichtung des Kilberhofs aus Meeuwen. Der Hausrat und die Möbel, die sich im Museum in diesem Bauernhaus befinden, stammen aus dem Bauernhaus selbst; diese Gegenstände wurden zusammen mit dem Gebäude in das Museum gebracht. Diese Arbeitsweise ist natürlich ideal: sie kann jedoch fast nie angewandt werden, weil in den meisten Gebäuden, die im Museum wiederaufgebaut werden, das Mobiliar im Laufe der Zeiten dem Zeitgeschmack angepaßt worden ist.

Ein drittes Element, das dazu beiträgt, die Lebensumstände der Menschen von damals zu verdeutlichen, ist die Anpassung der Umgebung. Ein Bauernhof umfaßt neben Wohn- und Arbeitsgebäuden eine ganze Reihe von Elementen aus der

dăriei cu păducel, plantarea de aluni, liliac, alte tufe, pomi fructiferi sau amenajarea grădinii legumicole aveau pentru foștii locuitori importanță mare în ambianța lor familiară. Jozef Weyns a concretizat acest factor ambiant foarte convingător la satul-muzeu al ținutului Kempen.

Primele orientări date la înființarea muzeelor în aer liber au omis sublinierea acestui aspect; abia în 1972 „Asociația muzeelor europene în aer liber“ i-a acordat atenția cuvenită, consemnându-l în: „Descrierea sarcinilor muzeelor etnografice“.

Jozef Weyns, primul conservator al muzeului și autorul planului general al muzeului din Bokrijk, a fost totodată primul care a studiat și a redat în mod științific, cu metodele vremii sale, cultura populară flamandă. El a reușit să aplice în mod fericit, prin ilustrarea vieții și culturii populare flamande în muzeul de la Bokrijk, principiile care au stat la baza mișcării europene a muzeelor în aer liber.

Planul inițial prevedea ca la Bokrijk să fie construit un muzeu în aer liber al ținutului Kempen. Mai apoi, planul a fost abandonat în favoarea unui muzeu care să illustreze cultura populară flamandă a întregii zone Limburg, cu obiective atât din ținutul Kempen, cât și din Haspengau și Maasland. În cele din urmă, arealul geografic de cercetare al muzeului a cuprins întreaga Flandră, incluzând și cultura orașenească. Importantă este inovația pe care Jozef Weyns a adus-o în orînduirea obiectivelor expuse în muzeu. Pînă la el, obiectivele fuseseră reconstruite și așezate într-un parc, unul lângă celălalt, fără vreo legătură dintre ele. Weyns a numit acest mod de expunere a obiectivelor, „tipul parc“. Lipsurile acestui sistem devin evidente atunci cînd în muzeu se aduc unități reprezentînd doar părți ale unui complex arhitectonic ori a unei gospodării țărănești. Astfel, dacă se expun disparat (de exemplu — o șură, un cuptor, un grajd de cai, o casă de locuit, o moară), fără ca ele să aparțină unui ansamblu unitar, se pierde raporturile inițiale ale acestor exponate cu restul componentelor gospodăriei țărănești. În cazul în care, însă, într-un muzeu etnografic se reconstruiesc doar gospodării țărănești întregi, sistemul „parc“ este de preferat; mai ales dacă în intenția organizatorilor stă expunerea unor gospodării țărănești sau complexe arhitectonice izolate. Într-o astfel de situație, fiecare ținut este reprezentat printr-o singură gospodărie tipică. Acest principiu și-a găsit aplicarea la Bokrijk în sectorul care prezintă monumente din Flandra răsăriteană și apuseană. Soluția aceasta s-a impus de la sine, căci aceste gospodării izolate nu puteau fi integrate unui nucleu de sat adunat. Din punct de vedere cultural, ar fi fost greșită amplasarea într-o singură așezare a unei gospodării provenite din zone diferite.

În schimb, satul ținutului Kempen și satul ținutului Haspengau reprezintă fiecare câte o întreagă

Natur. Die Umzäunung des Grundstücks mit Hagdorn oder Weißdorn, die Bepflanzung mit Haselnußsträuchern, Fliederbüschen, Obstbäumen, Beersträuchern, das Anlegen eines Gemüsegartens usw. bildeten für die damaligen Bewohner einen wesentlichen Teil der Umgebung. Diese Ergänzung der Gebäude hat Jozef Weyns im Kempenländer Museumsdorf überzeugend verwirklicht. In den ersten Bestimmungen der Freilichtmuseen wurde dieser Aspekt nicht genügend berücksichtigt, und erst die Aufgabenbeschreibung, die 1972 von der Arbeitsgemeinschaft der Europäischen Freilichtmuseen erstellt wurde, hat diesen Aspekt der Museumsarbeit die gebührende Achtung geschenkt.

Jozef Weyns, der erste Konservator des Museums, der den Gesamtplan für das Museum entwickelt hat, war der erste, der das Studium und die Darstellung der flämischen Volkskultur mit den Methoden seiner Zeit wissenschaftlich betrieb. Es ist ihm gelungen, die Prinzipien, von denen die Bewegung der Freilichtmuseen ausgeht, durch die Veranschaulichung der flämischen Volkskultur in Bokrijk zu verwirklichen.

Ursprünglich plante man, in Bokrijk ein Freilichtmuseum des Kempenlandes zu bauen. Dieser Plan wurde jedoch bald aufgegeben und auf ein Limburger Freilichtmuseum ausgedehnt, in dem sowohl Aspekte des Kempenlandes als auch die Kultur des Haspengaus und des Maaslandes vertreten sind. Schließlich wurde das Arbeitsgebiet des Museums auf ganz Flandern erweitert und die bürgerliche Kultur der städtischen Teile mit einbezogen. Wichtig ist die Neuerung, die Jozef Weyns in der Anordnung der Gebäude im Museum durchführte. Bis dahin waren die Gebäude nebeneinander wiederaufgebaut worden und hatten keinerlei Beziehung zueinander. Sie wurden gewissermaßen ohne gegenseitige Beziehung in einem Park aufgestellt. Diese Form der Aufstellung nannte Jozef Weyns den „Parktyp“. Dieses System erscheint allerdings weniger überzeugend, wenn lediglich Teile von Bauernhöfen oder Gebäudekomplexen in das Museum gebracht werden. Wenn nämlich eine Scheune, ein Backhaus, ein Pferdestall, ein Wohnhaus, eine Mühle, usw. „lose“ aufgestellt werden und kein Ganzes bilden, so geht der ursprüngliche Zusammenhang dieser Teile von Bauernhöfen mit dem Rest des Hofes verloren. Werden dagegen vollständige Bauernhöfe rekonstruiert, die alle Betriebsteile umfassen, so ist das Parkprinzip zu begrüßen; das gilt besonders dann, wenn isoliert stehende Bauernhöfe oder Gebäudekomplexe dargestellt werden. In diesem Fall wird jede einzelne Gegend durch einen besonders typischen Einzelhof vertreten. Dieses Prinzip hat im ostflämischen und im westflämischen Teil des Museums Anwendung gefunden. Diese Lösung drängte sich auf, da die Einzeelhöfe ja nicht in einem geschlossenen Dorfkern lagen. Es wäre daher, historisch betrachtet, falsch gewesen, diese Höfe, die zudem aus verschiedenen Gegenden stammten, in einer Ansiedlung zu vereinigen.

Dagegen wurde in dem Kempenländer und dem Haspengauer Dorf eine Ansiedlung rekonstruiert.

ășezare reconstruită în muzeu. Pentru orînduirea obiectivelor în acest mod, s-a plecat de la considerentul că anumite gospodării țărănești nu pot fi scoase din contextul lor social, fiind părți componente ale unei colonii, sat sau cătun. Apoi, s-ar pierde aspectul de cultură habitatîonală dacā componenta sociologică a obiectivelor din muzeu, care aparțin unor ășezări adunate, nu ar fi luată în seamă.

Principiul de o orîndui obiectivele în ășezări compacte, se materializează pentru prima dată la Bokrijk, în satul-muzeu Kempen. La elaborarea planului pentru constituirea satului-muzeu Kempen, specialiștii s-au decis pentru structura tipică a satelor din acest ținut, cu piața satului în formă triunghiulară, formă de proveniență franconă. Această hotărîre a fost luată pe baza următoarelor motive: forma triunghiulară a pieței reprezintă, din punct de vedere istoric, cea mai veche formă de construcție a unei pieți centrale sătești din ținutul Kempen. Aceste piețe constituie locul unde, secole de-a rîndul, s-au desfășurat evenimentele importante din viața satului. Este indicat chiar și din punct de vedere practic un asemenea mod de amplasare a unităților într-un muzeu în aer liber. Întrinsul spațiu pe care îl oferă piața satului, dă posibilitatea organizării și desfășurării de sărbători sătești și alte manifestări, și, în același timp, permite vizitatorilor o privire de ansamblu asupra arhitecturii centrului satului.

În piața și în jurul ei au fost amplasate locuințe, diferite ateliere, clădiri cu funcționalități sociale. În mijlocul pieței se ridică judecătoria, alături scaunul judecătorilor avînd în față bara înaintea căreia se dădeau sentințele.

Clădirile care mărginesc piața satului provin din zone diferite ale ținutului Kempen. Una dintre cele mai importante este gospodăria țărănească din Vorselaar, cunoscută și sub numele de gospodărie Breugel, datînd probabil din prima jumătate a secolului XVII. Ea aparține tipului de casă de locuit cu grajdul sub același acoperiș, o formă des întîlnită în ținut, și care reprezintă o variantă locală a așa-zisei „gospodării saxone cu casa de tip sală cu trei nave”. Forma cea mai curată a acestui tip de gospodărie o întîlnim în nord-vestul Europei: o încăpere uriașă cu trei nave, în care omul și animalul trăiesc sub același acoperiș. Inițial încăperea de locuit nu era despărțită de grajd. Un spațiu lung și lat ocupa nava din mijloc. Bucătăria și camera de locuit se aflau în continuarea acestui coridor, pe cînd încăperea anexă bucătăriei, dormitoarele și încăperea destinată țesutului ocupau navele laterale în partea dinspre răsărit. Varianta din ținutul Kempen a acestui tip de casă nord-vest-europeană se deosebește de forma lui pură, cea saxonă, prin faptul că ușile se găsesc în partea sudică (pe laterala lungă a clădirii) și prin tipul de grajd specific acestei regiuni de cîmpie aridă.

Pe lîngă casa de locuit cu grajdul sub același acoperiș, au fost ridicate și șuri izolate. Cele mai simple gospodării posedau o mică șură cu aria

Bei dieser Form der Gebäudeanordnung ging man von der Überlegung aus, daß bestimmte Bauernhöfe in einen sozialen Kontext gehören, daß sie zu einer Ansiedlung, zu einem Dorf oder einem Weiler gehören und daß man diesen Aspekt der Wohnkultur mißachten würde, wenn man den gesellschaftlichen Bezug der Museumsgebäude, die zu Siedlungen gehören, unberücksichtigt ließe.

Der Siedlungstyp wurde zum ersten Mal im Kempenländer Dorf verwirklicht. Bei der Planung des Kempenländer Museumsdorfes entschied man sich für eine typische Anlageform der Kempenländer Dörfer, die dreieckige Form des Dorfplatzes, die vermutlich fränkischen Ursprungs ist. Zu dieser Entscheidung gab es verschiedene Gründe: historisch betrachtet, ist die dreieckige Anlage eine der alten Bauformen, die es im Kempenland gibt.

Auf diesen Dorfplätzen spielte sich durch die Jahrhunderte hin ein wichtiger Teil des Volkslebens ab. Auch rein praktisch betrachtet, ist diese Anlageform für ein Freilichtmuseum am besten geeignet. Der offene Dorfplatz bietet die Möglichkeit, hier die Dorffeste und verschiedenartige Veranstaltungen durchzuführen, und er ermöglicht einen guten Überblick über die Bebauung des Dorfkerns.

Auf dem Dorfplatz und seiner Umgebung wurden verschiedene Wohnungen, Betriebe und Bestandteile des früheren Dorflebens zusammengestellt. In der Mitte stehen der Gerichtsbaubau und die Schöffenbank mit der Schranke, wo in früheren Tagen die Rechtsprechung vollzogen wurde.

Die Gebäude, die sich um den Dorfplatz herum befinden, stammen aus verschiedenen Gegenden im Kempenland. Eines der wichtigsten ist wohl der Bauernhof aus Vorselaar, bekannt unter dem Namen „Breughelhof“. Dieser Hof stammt wahrscheinlich aus der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts. Er gehört zum Wohnstallhaus-Typ, einer Form, die im Kempenland des öfteren vorkommt und die eine lokale Variante des sogenannten sächsischen dreischiffigen Hallenbauernhofes ist. Diese Höfe kommen in ihrer reinsten Form in Nordwesteuropa vor: es sind riesige dreischiffige Räume, in denen Mensch und Tier unter einem Dach leben. Bei der ursprünglichsten Form bestand keine Trennung zwischen dem Stall und dem Wohnraum für die Menschen. Ein breiter Gang, die Diele, befand sich im Mittelschiff. Die Küche und der Wohnraum befanden sich in der Verlängerung dieser Diele, während das Nebenzimmer zur Küche, die Webkammer und die Schlafzimmer sich an der Ostseite in den Seitenschiffen befanden. Die Kempenländer Variante dieses nordwesteuropäischen Haustyps unterscheidet sich von der reinen sächsischen Gebäudeform durch die Türöffnungen, die sich in dem südlichen, längsgerichteten Giebelseite dieser Gebäude befinden, sowie durch den Stalltyp, der in der kargen Heidelandschaft, verwendet wurde.

Neben diesen Wohnstallhäusern wurden freistehende Scheunen errichtet. Die einfachsten Betriebe besaßen eine kleine Scheune mit quergerich-

Fig. 3. Gospodărie din Vorselaar

Abb. 3. Hof aus Vorselaar

dispusă transversal. Șura din Mol, care stă față în față cu imobilul din Vorseelar, reprezintă în acest sens un exemplu convingător: aria împarte construcția în două poduri de fîn, uneia din părți anexându-i-se un șopron pentru căruță, în care se țin și unelte agricole cum ar fi grapa și plugul.

Aceluiași tip îi aparține și gospodăria din Oevel, care a fost una dintre cele mai mari și mai importante din zona Anvers și care fusese proprietatea abației din Tongerlo. Este o gospodărie cu mult mai mare decât „Breugelhof“. Șura cu aria la mijloc nu mai putea face față cantităților de fîn recoltat. Locul ei a fost luat de o șură a cărei arie urmează latura longitudinală a clădirii, având situate pe o singură latură toate podurile de fîn. În latura dinspre răsărit a șurii, deschizătura porții se continuă în sus cu un decupaj în acoperiș care să permită intrarea în șură a carului de fîn încărcat. Carul descărcat ieșea în partea vestică printr-o poartă mai scundă. Marele avantaj pe care îl reprezintă acest tip de șură se datorează faptului că lungimea ei, odată stabilită, mai poate apoi fi mărită în funcție de cantitatea de furaje sporită. Tipul de șură respectiv își are originea în modul de construcție al șurilor din Brabant la care, de la început, aria avusese poziție longitudinală. O formă asemănătoare o prezintă și șurile din Lommel, Wortel și Olen.

Pe lângă acest tip de gospodărie care, firește, poate avea și clădirile dispuse separat (casă de locuit cu grajd sub același acoperiș, șură, atelier), există în ținutul Kempen și tipul de gospodărie țărănească constând din înșiruirea tuturor construcțiilor una în urma celeilalte, fie sub același acoperiș, fie sub acoperișuri proprii, alipite. Tipul respectiv este reprezentat în muzeu de gospodăria Wellens, care datează din 1777, și de mai mica gospodăria țărănească din Heist-op-de-Berg, cu o vechime de 300 de ani (1679). Aceasta din urmă are

teter Tenne. Die Scheune aus Mol, die dem Wohnstallhaus aus Vorseelar gegenüberliegt, ist hierfür ein gutes Beispiel: die Tenne teilt das Gebäude in zwei Heuschober. Ein Karrenschuppen wurde an einer Seite angebaut; er enthält neben der Karre die landwirtschaftlichen Geräte wie Egge und Pflug.

Zum selben Hoftyp gehört der Bauernhof aus Oevel, der einer der größten und wichtigsten Bauernhöfe des Antwerpener Kempenlandes gewesen ist und der zum Besitz der Abtei in Tongerlo gehörte. Dieser Hof ist erheblich größer als der Breugelhof. Die Ernte konnte nicht mehr in einer quergerichteten Scheune untergebracht werden. Man baute eine Scheune mit einer Tenne, die in der Längsrichtung des Gebäudes an den Heuschobern entlang verlief. An der Ostseite wurde im Dach eine Aussparung vorgesehen, die es erlaubte, mit einem vollbeladenen Erntewagen in das Gebäude hineinzufahren. Der entleerte Wagen verließ die Scheune dann an der Westseite. Das Tor ist an dieser Seite um einiges niedriger als an der Ostseite. Der Vorteil dieses Scheunentyps bestand darin, daß man der Scheune die Länge geben konnte, die man für die Unterbringung der Ernte für erforderlich hielt. Diese Bauweise hat ihren Ursprung vermutlich im Brabanter Scheunenbau, wo die Tenne seit jeher in Längsrichtung angebracht wurde. Eine ähnliche Scheunenform findet man auch in der Scheune aus Lommel, aus Wortel und aus Olen.

Neben diesem Hoftyp, den es allerdings auch in getrennt angelegter Form gibt (Wohnstallhaus, Scheune und sonstige Arbeitsgebäude) existiert im Kempenland die langgestreckte Form des Bauernhofes. Zu dieser Form gehörte bereits der Wellenshof aus dem Jahre 1777. Ein anderes Beispiel ist der kleine Bauernhof aus Heist-op-de-Berg aus dem Jahre 1679. Er hat alle Eigenschaften

toate caracteristicile unei gospodării țărănești descrise anterior. De la răsărit spre apus se înșiră încăperile după cum urmează: camera de locuit, bucătăria cu intrarea în locuință, grajdul, șura. Alături de această casă-grajd-șură, gospodăria mai cuprinde și un coteț pentru porci și un cuptor pentru pâine. Acest tip de gospodărie țărăneasă s-a menținut până în secolul XIX — gospodăriile din Helchteren și Houthalen-Kwalaak sînt exemple remarcabile. Doar cotețele pentru porci și cuptorul de pâine apar în incinta acestor gospodării ca construcții izolate. Un loc aparte în evoluția acestui tip îl ocupă gospodăria Kilbers din Meeuwen. Ea este una dintre gospodăriile cele mai mari și mai importante ale regiunii, cuprinzînd obișnuita casă-grajd-șură, încă o șură mare și un cuptor de pâine. Se remarcă tehnica construcției în paiantă. Dacă la celălalte obiective ale satului-muzeu Kempen se poate vorbi de o construcție de paiantă tipică pentru zonă, alcătuită din bîrne, contrafise, împletituri și lut, gospodăria din Meeuwen prezintă o construcție de paiantă realizată după tehnici specifice ținutului Maas și zonei Limburg.

Satul-muzeu al ținutului Kempen cuprinde, pe lîngă gospodării țărănești și monumente care ilustrează atît organizarea cît și o anumită ierarhie socială în viața satului și a ținutului.

Una dintre casele cele mai impunătoare este casa teuților din Eksel care a aparținut familiei Tryens, foști negustori stabiliți în partea nordică a Limburgului, și care s-au îmbogățit prin comerțul ambulant în această zonă, ajungînd chiar și în nord-vestul Germaniei și în Danemarca. Construită în anul 1731, ea este o clădire impunătoare prezentînd toate atributele unei culturi și civilizații burgheze, dominante în veac. Stilul ei prezintă influențe și trăsături nordice. Este construită în întregime din cărămidă la fel ca și „casa cu etaj” din Tessengerlo, care e expusă în muzeul-sat Kempen alături de șura din Olen, pentru a da imaginea unei gospodării țărănești bogate. Casa cu etaj reprezintă o excepție față de celălalte case țărănești ale ținutului. De aceea a primit și denumirea de „casa înaltă”. Gospodăria de care a ținut casa avu-se pe vremuri și „dreptul la porumbei”, creșterea și ținerea acestor păsări fiind în evul mediu drept exclusiv al aristocrației laice și ecleziastice.

Casa parohială din Schriek, datînd din anul 1776, este fără îndoială una dintre cele mai frumoase construcții din tot ținutul Kempen, realizată în stil clasic și aparținînd tipului de casă de burghezi bogați din secolul XVIII. Clădirea reflectă prestigiul social pe care îl avea clerul în acel timp: de o parte și de alta a grădinii din fața casei se află șoproane pentru calești și încăperi pentru slugi. Casa de locuit dispune de un coridor central care face legătura dintre cele două grădini, din fața și spatele casei, mărginit de o parte și de alta de încăperile locuinței. Coridorul se continuă în ambele direcții cu un drum pie-

eines langgestreckten Bauernhofes: an der Ostseite dieser Achse befinden sich die Räume und die Teile befindet sich das „Zimmer“, es folgt nach Westen das „Haus“ mit dem eigentlichen Zugang zur Wohnung, dann der Stall und die Scheune. Außer diesem „Wohnstallscheunenhaus“ befinden sich auf dem Grundstück ein Schweinestall und ein Backhaus. Dieser Bauernhofstyp hat sich bis in das 19. Jahrhundert erhalten: die Bauernhöfe aus Helchteren und Houthalen-Kwalaak sind treffende Beispiele hierfür. Nur die Backhäuser und die Schweineställe kommen auf diesen Grundstücken als Einzelgebäude vor.

Der Kilbershof aus Meeuwen ist innerhalb dieser Formentwicklung ein spezieller Fall. Er ist gewiß einer der großen und wichtigen Höfe seiner Gegend. Er besteht aus einem Wohnstallscheunenhaus, daneben stehen jedoch noch eine große Scheune und ein Backhaus. Bemerkenswert ist die angewandte Fachwerkbauweise. Während man in den übrigen Gebäuden des Kempenländer Dorfs von einer reinen Kempenländer Fachwerkbautechnik sprechen kann, die mit Balken, Verstreben, Flechtwerk und Lehm arbeitet, finden sich auf dem Kilbershof Techniken, die im Limburger Haspengau und Maasland verwendet wurden.

Das Kempenländer Dorf umfaßt neben den Bauernhöfen einige bedeutende Wohnhäuser, deren Aussehen auf eine bestimmte soziale Rangfolge schließen läßt.

Eines der wichtigsten ist das Teutenhaus aus Eksel. Es gehörte der Familie Truyens aus Eksel. Die Teuten waren eine Händlersippe in den Dörfern des nördlichen Limburg, die durch ihre ambulante Handelstätigkeit in dieser Gegend, in den Niederlanden, in Nordwestdeutschland und sogar in Dänemark zu einem gewissen Wohlstand gelangt waren.

Das Teutenhaus aus Eksel aus dem Jahre 1731 ist ein vornehmes Haus. Es weist alle Charakterzüge einer etablierten bürgerlichen Kultur auf, und sein Stil weist nach Norden. Dieses Haus wurde vollständig aus Backstein gebaut; das gilt auch für das „Hochhaus“ aus Tessengerlo, das bei der Scheune aus Olen steht und das eine Vorstellung von den reicheren Bauernhöfen im Kempenland vermittelt. Dieses Wohnhaus hat ein Obergeschoß, war für die Bauernhöfe in dieser Gegend eine Ausnahme bedeutet. Darum nannte man es auch das „Hochhaus“. Dieser Hof besaß das Taubenrecht. Das Recht, Tauben zu halten, war im Mittelalter der Aristokratie und den Klöstern vorbehalten.

Eines der schönsten Gebäude aus dem Kempenland ist zweifellos die Pastorei aus Schriekaus aus dem Jahre 1776. Dieses bemerkenswerte Gebäude gehört zum Typ der reichen Bürgerhäuser des 18. Jahrhunderts und ist im klassizistischen Stil gehalten. Das Gebäude spiegelt das gesellschaftliche Ansehen wieder, das der Klerus in der damaligen Zeit genoß: an beiden Seiten des Vorgartens befinden sich Abstellräume für Kutschen sowie Gesinderäume. Das Gebäude selbst verfügt über einen Mittelgang, der als Steinweg den Vorgarten mit dem Hintergarten verbindet. An beiden Seiten dieser Achse befinden sich die Räume und die Teile

Fig. 4. Biserica din Erpekom

Abb. 4. Kleine Kirche aus Erpekom

truit care compartimentează transversal grădinile. În cadrul acestui complex habitațional grădina parohială ocupă un loc însemnat. Ea a fost reconstituită pe bază de reproduceri și resturi încă existente ale unor vechi grădini parohiale. Repartizarea parcelor este tipică. Grădina din față se constituie din două parcele cu flori, bine delimitate una de cealaltă. Grădina din spatele casei se divide în patru pătrate, delimitate între ele prin tufe cu boabe sau pomi fructiferi pitici. Cele patru compartimente erau plantate cu legume, flori, ierburi, pomi fructiferi care, alături de o mulțime de tufe cu boabe, mărgineau zidul înconjurător al domeniului parohiei și lunca destinată albitului rufelor.

Cel mai vechi și totodată, cel mai vizitat obiectiv al muzeului este mica biserică din Erpekom. Este un exemplu de biserică de tip sală, din zona Rin-Maas, datînd în parte din secolele XI și XII. Turnul bisericii, aflat în fața frontonului dinspre vest, a fost construit abia în secolul XVI. Nava și corul au fost construite cu bîrne suspendate, tehnică întâlnită și în construcția anumitor case țărănești din ținut. Inițial, interiorul fusese lucrat în gips, și împodobit cu fresce. S-a păstrat doar o singură imagine, ea fiind transpusă mai apoi pe pînză cu ajutorul unei tehnici italienești. Pictura reprezintă o figură umană, foarte asemănătoare cu portretul Sf. Hubertus, cu toate că lipsesc unele detalii iconografice. Demontarea și reconstrucția micii biserici reprezintă o realizare desăvîrșită. Zidurile au fost împărțite în pătrate numerotate. În cadrul fiecărui pătrat, fiecare piatră și-a primit numărul. Pe baza schițelor și fotografiilor făcute înainte de demontare, zidurile au putut fi reconstruite sub aspectul lor inițial.

beider Gärten. Einen wichtigen Teil dieses Komplexes stellt der Garten der Pastorei dar. Er wurde aufgrund von Abbildungen und noch vorhandenen Resten alter Pastoreigärten rekonstruiert. Die Einteilung ist sehr typisch. Vorne besteht der Garten aus zwei gegeneinander abgegrenzten Beeten mit Blumen. Der hintere Garten ist in vier Vierecke aufgeteilt, die mit Beerensträuchern und niedrigen Obstbäumen gegeneinander abgegrenzt sind. Auf diesen vier Parzellen wurden Gemüse, Blumen und Kräuter angebaut. In dem Garten wuchs viel Obst. Außer den Obstbüschen gab es auch einige hohe Obstbäume, auch an der Bleichwiese und an der Pastoreimauer entlang hatte man Obststräucher gepflanzt.

Das älteste und zugleich eines der am meisten besuchten Gebäude des Museums ist die kleine Kirche aus Erpekom. Dieses typische Beispiel für die Saalkirchen des Rhein-Maas-Gebiets stammt zum Teil aus dem 11. und 12. Jahrhundert. Ein Turm aus dem 16. Jahrhundert wurde vor den Westgiebel gebaut. Das Schiff und der Chor wurden mit Schwebebalken gebaut, eine Technik, die übrigens bei bestimmten Bauernhäusern der Gegend ebenfalls verwendet wurde. Die Innenseite war ursprünglich vergipst und mit Fresken bemalt. Eine der Abbildungen ist bewahrt geblieben; sie wurde mit Hilfe einer italienischen Technik abgenommen und auf Leinwand übertragen. Die Malerei stellt eine Figur, dar, die starke Ähnlichkeit mit der St.-Hubertus-Figur aufweist, wenngleich nicht alle ikonographischen Einzelheiten vorhanden sind. Der Abbruch und der Wiederaufbau dieser kleinen Kirche sind eine meisterhafte Leistung. Man teilte die Wände in nummerierte Vierecke auf. Innerhalb jedes Vierecks wurden auch die Steine mit Nummern versehen. Nach dem Abbruch konnte man die Mauer mit Hilfe der Skizzen und Photos, genauso wiederaufbauen, wie sie ursprünglich ausgesehen hatte.

Fig. 5. Gospodăria Contzen din Hoeselt

Abb. 5. Der Contzenhof aus Hoeselt

Biserica și hanul „La Sf. Gummarus“ reprezintă centrul vieții muzeistice al satului-muzeu Kempen. Hanul oferă azi vizitatorului o paletă bogată de meniuri regionale tipice. Vis-à-vis de han a fost reconstruită o gospodărie țărănească din Wortel. Casa de locuit a acestei gospodării a fost transformată în magazin pentru desfacerea articolelor realizate în muzeu, iar șura a devenit loc pentru desfășurarea diferitelor festivități și întruniri.

Satul-muzeu al ținutului Kempen oferă vizitatorului o imagine concretă a structurii satelor din această regiune. Cu toate acestea, realizatorii lui n-au reușit să reconstituie, în mod exact, infrastructura unei comunități satești tipice zonei. Mai multe obiective reconstruite izolat după sistemul parc subliniază acest lucru, dovedind că și în această parte a muzeului nu se poate renunța la sistemul amintit.

Față de acest mod de a proiecta un sat-muzeu a unei zone (Kempen), satul muzeu al ținutului Haspen reprezintă încercarea de a copia și a reda în muzeu o structură rurală concret-istorică din secolul XIX. În acest sens a fost ales planul miciei așezări satești Ulbeek, așa cum era consemnat într-un atlas din 1845. Importanța alegerii tocmai a acestei structuri satești constă în faptul că, în acest sat erau reprezentate toate fazele evolutive ale gospodăriei țărănești tipice pentru sudul Limburgului.

Cea mai veche formă de construcție s-a păstrat la o casuță, aparținând unei familii sărace de lucrători cu ziua, din Kortessem, și ridicată în secolul XIX. Casuța a fost dăruită muzeului în anul 1954, ea fiind prima donație oferită muzeului de către Asociația turistică flamandă. Locuința este simplă conștind dintr-un antreu care permitea accesul în bucătărie și într-o cameră alăturată acesteia. Construcția a fost ridicată abia în secolul XIX, deci este relativ târzie; cauza pentru primitivismul ei

Die Kirche und die Herberge „Bei Sankt Gummarus“ bilden den Mittelpunkt des Kempenländer Museumslebens. Die Herberge, zu der auch Stallungen gehörten, bietet heute eine Auswahl typischer regionaler Gerichte. Der Herberge gegenüber wurde eine Dorfwohnung aus Wortel zusammen mit einer Scheune aus derselben Gemeinde wiederaufgebaut. Die Wohnung dient als Museumsladen, während die Scheune für Veranstaltungen verschiedener Art benutzt werden kann.

Das Kempenländer Dorf vermittelt einen anschaulichen Eindruck von der Struktur der Dörfer im Kempenland. Jedoch ist es nicht gelungen, die Infrastruktur einer Kempenländer Lebensgemeinschaft exakt nachzubilden. Mehrere kleine freistehende Gebäude weisen darauf hin, daß dieser Teil des Museums auch Elemente umfaßt, die zum Parksysteem gehören.

Dem gegenüber bildet das Haspengauer Dorf den Versuch, eine konkrete historische Dorfstruktur aus dem 19. Jahrhundert im Museum zu kopieren. Als Beispiel wählte man den Grundriß des Dörfchens Ulbeek, und zwar so, wie er im Wegeatlas aus dem Jahre 1845 angegeben ist. Die Bedeutung dieser Dorfstruktur liegt auch darin, daß in diesem Dorf alle Entwicklungsstufen des Südlimburger Bauernhofs vertreten waren.

Die ursprünglichste Form ist noch immer gewahrt geblieben in einem aus dem 19. Jahrhundert stammenden Tagelöhnerhäuschen aus Kortessem, welches der Flämische Touristenbund dem Museum 1954 schenkte — das erste Geschenk überhaupt. Es ist eine einfache Wohnung, bestehend aus einem Flur, der Zugang zum Haus bietet, und der daran anschließenden Kammer. Diese Wohnung wurde erst im 19. Jahrhundert, d.h. vor nicht allzu langer Zeit, errichtet, so daß der Grund für die primitive Einteilung hier in den schwierigen ökonomischen Verhältnissen der Bewohner zu suchen ist. Wenn

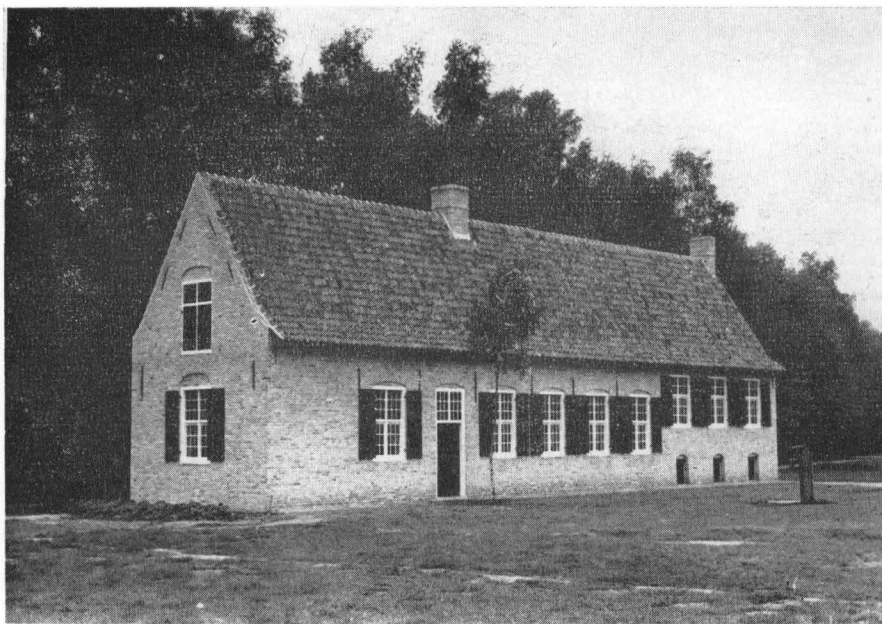

Fig. 6. Casă de locuit din Hoogstade, a abației din Flandra de vest

Abb. 6. Wohnhaus aus Hoogstade, Wohnhaus des westflämischen Abteihofs

trebuind căutată în situația economică precară a deținătorilor. Primul pas în extinderea unei gospodării îl reprezenta anexarea unui grajd dispus perpendicular pe latura longitudinală a casei de locuit. Această anexă reprezintă o primă fază în evoluția gospodăriei țărănești cu ocol pătrat, cea de a doua fază reprezentând-o gospodăria cu construcțiile în formă de U. Gospodăria țărănească cu ocol pătrat este prezentată în muzeu printr-o construcție din Beverst, datînd din anul 1783.

Satul-muzeu al zonei Haspen nu este definitiv organizat. Îi lipsește o gospodărie cu construcțiile amplasate sub formă de U, o gospodărie cu ocol închis și una cu ocolul perfect pătrat.

Hambarul „De Spijker“ din Diepenbeek este unul din cele mai remarcabile obiective ale satului-muzeu. El a aparținut probabil de complexul „Paanhuis“ din Diepenbeek, reconstruit și el în muzeu, servind acum drept han. Hambarul este o clădire cu planul pătrat și acoperișul înalt, cu o mansardă în consolă, servind ca depozit pentru grâu și fiind singurul exemplar de acest gen care s-a păstrat în Flandra. Alături se găsește gospodăria Contzen din Hoeselt, una dintre cele mai mari gospodării țărănești din sudul Limburgului. Componenta principală și cea mai veche a construcției o reprezintă casa de locuit, avînd mai multe camere destinate folosinței exclusive a proprietarului. Întregul complex se compune din clădiri izolate (șura, grajdul de vite, grajdul de cai și cuptorul), fapt care reprezintă un mod de amplasare a construcțiilor, atipic pentru zona caracterizată prin frecvența mare a gospodăriei cu ocol închis.

Imaginea satului se completează cu capela din Zepperen, cunoscută sub numele de „Natte Beempt“ (biserica de pe pășunea umedă) după locul în care se afla inițial. Începuturile construcției datează

man einen Betrieb erweiterte, wurde quer zur Längsrichtung des Wohnhauses ein Stall angebaut. Dieser Anbau bildet den ersten Schritt hin zur Vierecksform der Bauernhöfe dieser Gegend. Eine zweite Phase in dieser Entwicklung stellen Höfe dar, die U-förmig angelegt sind. Die völlig geschlossene Form der Anlage, das Viereck, findet sich bei unserem Bauernhaus aus Beverst aus dem Jahre 1783.

Das Haspengauer Dorf ist noch nicht ganz aufgebaut. Es fehlen noch ein U-förmiger Hof, ein vierseitiger Hof und ein völlig viereckiger Hof.

„De Spijker“ aus Diepenbeek ist eines der bemerkenswertesten Gebäude des Dorfes. Es gehörte wahrscheinlich zum „Paanhuis“ aus Diepenbeek, das ebenfalls im Museum wiederaufgebaut wurde und das jetzt als Herberge dient. „De Spijker“ ist ein Gebäude mit viereckigem Grundriß und einem herausragenden Dachgeschoß, in dem das Korn aufbewahrt wurde. Das Gebäude ist wahrscheinlich das einzig erhaltene Exemplar in Flandern.

Daneben befindet sich der Contzenhof aus Hoeselt. Dieser ist einer der wichtigsten und größten Bauernhöfe aus Südl limburg. Der älteste Kern ist zweifellos das Wohnhaus, in dem einige Zimmer dem Herrn und Eigentümer vorbehalten waren. Der gesamte Komplex besteht aus Einzelgebäuden, nämlich aus Scheune, Kuhstall, Pferdestall und Backhaus, was für diese Gegend ungewöhnlich ist; man würde hier nach dem vorläufigen Ergebnis der Forschungen eher eine viereckige Form erwarten.

Das Dörfchen hat eine Kapelle aus Zepperen. Sie wurde als die Kapelle der „Natte Beempt“, d.h. als Kapelle des feuchten Weidelandes, be-Obstgarten umgewandelt worden war. Der Ursprung der Kapelle geht auf das 15. Jahrhundert

Fig. 7. Casă de locuit din Oost-Vleteren

Abb. 7. Wohnhaus aus Oost-Vleteren: Wohnhaus des Hofes aus dem „Veurner Holzland“

din secolul XV, fiind reconstruită în anul 1736, iar în anul 1972 fiind mutată în muzeu ca biserică a satului-muzeu Haspen.

Unul din complexe arhitecturale ale satului-muzeu sudlinburgese este „Casa porumbeilor“ din Sint-Truiden, proprietate probabilă a Ordinului Cavalerilor Teutoni din Bernissem. Monumentul a fost reconstruit în afara nucleului principal al satului Haspen, pentru evidențierea particularităților sale arhitectonice. Aceasta și pentru a păstra adevărul istoric, deoarece „Casa porumbeilor“ avu- sese și o poziție strategică, fiind izolată printr-un șanț de apă ce înconjura domeniul. În comple- tarea celor două șuri, casa de locuit cu donjonul, neridicate încă, vor întregi gospodăria, care va prelua funcția unei unități producătoare istorice model.

Planul muzeului din Bokrijk prevede, pe lângă construcția satelor-muzeu Kempen și Haspen și un „colț“ a ținutului Maas, reprezentat prin gos- podăria din St. Martens-Voeren, și un sat-muzeu al ținutului Brabant. O parte din obiectivele care vor forma satul-muzeu Brabant se găsesc deja la Bokrijk. Reconstruirea lor se va face abia după achiziționarea obiectivelor pentru întregul sat.

În partea Bokrijk-ului destinată Flandrei răsărite- ne și apusene obiectivele sînt expuse după sistemul parc. Flandra de răsărit este reprezentată deocam- dată, în muzeu, printr-o gospodărie țărănească din zona „Polderilor“ râului Schelde. Șura gospodăriei originară din Oorderen a fost deja elevată. Este un obiectiv impunător avînd o arie transversală care împarte construcția în două: pe o parte se află grajdul de vite, grajdul de cai și încăperile pentru argați, iar pe cealaltă, podurile de fîn. În muzeu, șura servește drept pavilion pentru mijloace de transport, constînd dintr-o colecție de căruțe țără- nești, roabe, calești și sânni. Imaginea Flandrei

zurück. Sie wurde jedoch 1736 wiedererrichtet und 1972 im Museum als Kirche des Haspengauer Weilers neu aufgebaut.

Eine der wichtigsten Komplexe, die zum Süd- limburger Weiler gehören, ist das Taubenhaus aus Sint-Truiden, das wahrscheinlich der Komtur der Deutschritter in Bernissem gehörte. Dieser Hof wurde außerhalb des Haspengauer Dorfes wieder- errichtet, um seine architektonischen Besonder- heiten besser zur Geltung bringen zu können. Das Taubenhaus war von einem Ringgraben umgeben. Eine Allee führte zum Eingang des Grundstücks. Im Augenblick stehen be- reits die beiden Scheunen. Wenn das Wohnhaus mit dem Wohnturm erst einmal wiederaufgebaut worden ist, wird dieser Hof im Museum die Funk- tion eines historischen Modellbetriebs erfüllen. Dieser Bauernhof wird nämlich in historischer Weise bewirtschaftet werden, damit die historischen landwirtschaftlichen Methoden im Rahmen des Museums erhalten bleiben und vorgeführt werden können.

Neben dem Haspengauer und dem Kempenlän- der Dorf wurden eine Maasländische Ecke, zu der der Bauernhof aus St-Martens-Voeren gehört, sowie ein Brabanter Dörfchen geplant.

Einige Gebäude des Brabanter Dörfchens befin- den sich bereits im Museum. Wenn man über genügend Gebäude verfügt, will man den Wieder- aufbau des Dorfes in Angriff nehmen.

Im west- und ostflämischen Teil des Museums stehen die Gebäude im Parksystem beieinander. Beide Abteilungen vermitteln eine Vorstellung von der Wohnkultur des fruchtbaren Flachlandes.

Ostflandern ist zur Zeit durch ein Gehöft aus dem Waasland und einem Bauerhof aus dem Schelde-Poldergebiet vertreten. Die Scheune dieses Polderhofs, die aus Oorderen stammt, ist bereits wiederaufgebaut. Es ist eine gewaltige Scheune,

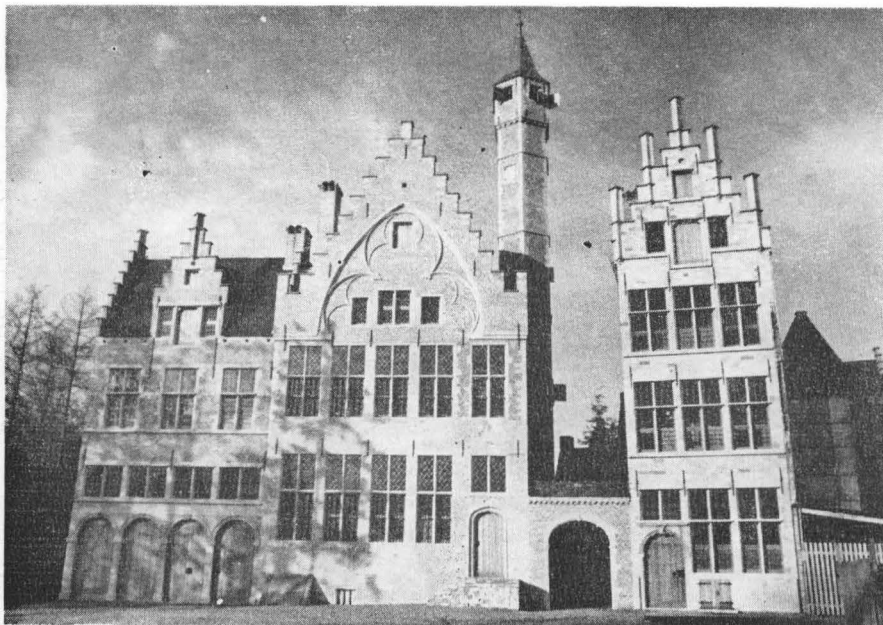

Fig. 8. Orașul vechi al muzeului

Abb. 8. Die Alte Stadt im Freilichtmuseum

răsăritene este completată și de prezența unui șopron pentru căruțe, din Kallo. În intenția organizatorilor stă deasemenea achiziționarea unei magazii pentru unelte, iar pentru a reprezenta zona polderilor este prevăzută transferarea în muzeu a câtorva mici gospodării de zilieri, care pot fi întâlnite frecvent de-a lungul digurilor. În muzeu ele își vor avea locul lângă digul care va despărți partea est flamandă de cea vest flamandă.

Gospodăria reprezentativă pentru zona Waas este una dintre cele mai frumoase din muzeu, atât prin arhitectura casei de locuit, originară din Lokeren, cât și prin arealul pe care este amplasată, copie fidelă a unei proprietăți țărănești din secolul XVIII. Șirul de ploi care înconjoară proprietatea oferă un aspect peisagistic plăcut, reprezentând totodată o tehnică specifică polderilor, menită să absoarbă cât de mult din surplusul de umiditate al zonei. Gospodăria este împrejmuită de un gard viu, un grilaj de lemn permițând intrarea în curtea plină de pomi fructiferi. Șura, construită, după tipicul zonei, numai din lemn, include un grajd pentru vite, reconstruit prin analogie cu exemplare încă existente în ținut. Complexul din Lokeren aparține aceluși tip de gospodărie, ale cărui elemente sînt dispuse separat în teren; casa este orientată spre sud, șura și grajdul fiind construite perpendicular față de casa de locuit.

Trecînd în plimbarea noastră prin muzeu pe lângă micuța biserică din Kortenmark, am trecut și granița dintre cele două provincii: Flandra de răsărit și Flandra apuseană. O primă mică gospodărie țărănească „Postje” din Loppem ilustrează zona Zandstreek din jurul orașului Brügge. Casa de locuit prezintă un interes deosebit pentru faptul că grinzile timpanului de la frontonul principal sînt legate fiecare în parte, printr-o grindă mamă, cu grinda peretelui despărțitor opus. În trecut clădirea a fost, pare-se, mai lungă decît în momentul depistării ei în teren. Gospodăria mai

deren Tenne in der Mitte liegt und den Kuh- und Pferdestall mit Gesindezimmer von den eigentlichen Heuschobern trennt. Diese Scheune wurde als Wagenmuseum eingerichtet; in ihr befindet sich eine Sammlung von Bauernwagen, Karren, Kutschen und Schlitten. Zu diesem Bauernhof baute man noch einen Wagenschuppen aus Kallo hinzu; außerdem ist daran gedacht, einen Geräteschuppen ebenfalls aus Kallo zu erwerben. Daneben sollen, dem Wesen dieser Polderlandschaft entsprechend, noch einige am Deich gelegene Tagelöhnerhäuschen in das Museum gebracht werden. Sie sollen an dem Deich, der den ostflämischen Teil vom westflämischen trennt, wiederaufgebaut werden.

Das Waasländische Gehöft ist eines der hübschesten Bauernhöfe des Museums. Nicht nur die Architektur des Wohnhauses aus Lokeren ist besonders schön, auch das Grundstück in seiner Gesamtheit stellt eine gelungene Wiedergabe der Hofform dar, die im 18. Jahrhundert in der Gegend um Lokeren üblich war. Wenn man diesen Hof von der Polderscheune aus betrachtet, fallen einem sofort die hohen Pappeln auf, die das Grundstück umgeben. Diese Bäume haben hier eine besondere Funktion: der Boden in der Gegend um Lokeren enthält nämlich versteinerte Humuserde, die von den Bewohnern der Gegend „Roggenstein“ genannt wird. Dieser Stein, der eine produktive Nutzung des Bodens unmöglich macht, dehnt sich insbesondere unter der Einwirkung von Feuchtigkeit aus.

Die Pappeln wurden an diesen Äckern entlang gepflanzt, um soviel Wasser wie möglich anzuziehen. Das Grundstück ist vom Weg durch eine Hecke getrennt, und ein Holzgatter bietet Zugang zu dem mit Obstbäumen bepflanzten Grundstück. Die Scheune enthält einen Kuhstall. Sie besteht ganz aus Holz, wie das in dieser Gegend üblich war. Heute sind die Mauern der Scheune zumeist aus Backstein. Die älteren Scheunen sind jedoch noch ganz aus Holz oder haben an einer der Seiten

Fig. 9. Case adosate din Kuipersstraat

Abb. 9. Hinterhäuser aus der Kuipersstraat werden in der Alten Stadt in Bokrijk wiederaufgebaut

cuprinde o șură și un cuptor dăruite muzeului de abația Zuienkerke din Loppem, iar vis-à-vis de respectiva gospodărie se află hanul din Sint-Rijkers, care a îndeplinit odinioară și funcția de primărie; parțial clădirea și-a reluat funcționalitatea: poți fi servit cu bere de Flandra de vest, în schimb nu te poți cununa (încă) la Bokrijk.

Un alt monument al muzeului este șura din Zuienkerke, inaugurată în 1978. Ea este primul obiectiv din zona polderilor din jurul orașului Brügge adus și elevat în muzeu. Șura este amintită în arhive pentru prima dată în anul 1333, într-un act care enumeră cheltuielile materiale necesare construcției. Nu se știe însă precis dacă șura elevată în muzeu păstrează forma pe care a avut-o în secolul XIV. Mai multe date înscrise pe grinzile șurii se referă la renovări efectuate în cursul secolelor XVII și XIX, dar care n-au schimbat nimic în structura arhitecturii obiectivului. Grajdul pentru vite, dispus sub același acoperiș cu șura, poate adăposti 36 de vaci. Grajdul pentru cai se afla într-o construcție alipită casei de locuit. Cotețele pentru porci sînt situate în partea din față a șurii, accesul făcîndu-se printr-o ușă centrală, iar alimentarea, în nișele ovale, căptușite cu paie pe timp de iarnă, în scopul protejării animalelor de frig. Accesul în șură se face

noch Holzteile. Die Stallungen gehörten in den meisten Fällen zur Scheune und waren nicht mit dem Wohnhaus verbunden. Der Stall ließ sich nach einem Vergleich mit dem am ursprünglichen Ort vorhandenen Exemplaren gut rekonstruieren. Der Hof gehört zu dem Typ, bei dem die Elemente lose nebeneinander stehen: das Haus war mit seinem Vorgiebel nach Süden gerichtet, und die Scheune mit dem Stall befand sich quer zum Haus.

Wenn wir nun bei unserem Rundgang zum westflämischen Teil des Museums kommen, so überschreiten wir bei der kleinen Kapelle aus Kortemark die Grenze zwischen beiden Provinzen. Ein erster kleiner Bauernhof, das aus Loppem stammende „Postje“, repräsentiert die Zandstreek um Brügge. Dieser Hof ist besonders wichtig, weil hier die Wandbalken des Vorgiebels einzeln durch einen Mutterbalken mit dem gegenüberliegenden Balken der Zwischenwand verbunden sind. Das Gebäude ist früher wahrscheinlich länger gewesen. Es wurde im Museum in der Länge wiederaufgebaut, die es beim Abbruch hatte. Auf dem Grundstück, das zum Bauerhaus gehört, befanden sich noch eine Scheune und ein Backhaus, welches die Abtei Zuienkerke in Loppem dem Museum überlassen hat. Diesem Bauernhof gegenüber liegt jetzt die Herberge aus Sint-Rijkers, die auch als Gemeindehaus diente; dieses Gebäude erfüllt nun teilweise wieder seine alte Funktion: man zapft hier Bier aus Westflandern, heiraten kann man hier jedoch (vorläufig) noch nicht.

prin cele două intrări dintr-un capăt și altul al ariei podite cu scînduri; alături se află alt spațiu de trecere, podit cu cărămizi.

În imediata vecinătate a șurii din Zuierkerke se găsește „turnul de porumbei” din Ingelmuster. El reprezintă, la fel ca și în cazul șurii, doar prima unitate elevată dintr-un întreg complex arhitectural ce urmează a fi adus în muzeu. Turnul, datînd din anul 1634, provine de pe gospodăria țărănească a domeniului, ilustrînd, pe plan arhitectural, modul practic în care s-a aplicat „dreptul la porumbei” în comitatul Flandra. La etajul superior al turnului sînt amenajate cuiburile pentru porumbei. Accesul nu este posibil decît pe o scară din exterior pentru a întări securitatea față de hoți. Nivelul din mijloc servea drept magazie pentru proviziile de iarnă ale păsărilor, iar la parterul turnului era instalată crescătoria de porci. Nu au putut fi încă reconstituite deschiăturile pentru aprovizionarea păsărilor, lipsind materialul documentar de comparație. Turnul va constitui unitatea centrală a unei gospodării reprezentative pentru zona centrală a Flandrei apusene, gospodărie de curînd transferată în muzeu.

Vis-à-vis de locul destinat acestei gospodării au fost elevate primele trei obiective ale unei gospodării țărănești din proprietatea abației din Lo. Este vorba de o șură sub formă piramidală, în întregime făcută din lemn, acoperită cu paie. Pentru acest tip de șură cu schelet portant, flamanzii folosesc denumirea de „mikke”.

Casa de locuit reprezintă unitatea de bază a gospodăriei. Inițial, casa se afla pe malul râului Ijzer, față în față cu abația din Eversam, căreia i-a aparținut. A fost denumită de țăranii din partea locului „Trecerea de la Eversam”, fiindcă arendașii ei aveau prevăzută, ca îndatorire, asigurarea transportului peste apă. Actualul drum, care unește localitățile Ieper și Veurne, neexistînd la data aceea. Suferind de pe urma devastărilor provocate de războaie, casa a ars pînă la temelii în anul 1634, dar a fost reconstruită încă în același an. În urma Revoluției franceze și a vremurilor tulburi din anii imediat următori, gospodăria a mai fost odată distrusă și apoi reclădită. Casa de locuit include o bucătărie, o cameră de locuit cu un mic dormitor alături, o pivniță și, deasupra ei, o cameră mare prevăzută — contrar normei — cu trei ferestre mari. De aceeași gospodărie aparține și moara cu cai din Lampernisse, identică tipologic cu moara din Leisele (reconstruită în muzeu în incinta gospodăriei din „Veurner Holzland”); tracțiunea cabalină se exercită printr-un ax central în jurul căreia se învîrte calul, axul acționează roțile din-

Eines der größten Bauwerke des Museums ist die Scheune aus Zuierkerke bei Brügge, die 1978 eingeweiht wurde. Diese Scheune aus dem Brügger Poldergebiet wurde als erstes Gebäude eines Brügger Poldergehöfts wiederaufgebaut. Von dieser Scheune ist in den Archiven, soweit bekannt, zum ersten Mal 1333 die Rede. Aus diesem Jahr stammt eine Materialrechnung, die erhalten geblieben ist. Es ist jedoch nicht sicher, ob die Scheune im Museum den Zustand wiedergibt, in dem sie sich im 14. Jahrhundert befand. Eine zweite Jahreszahl befindet sich auf einem Jahresstein im Seitengiebel des Gebäudes. Andere Jahreszahlen, die sich auf Balken in der Scheune befinden, verweisen auf bauliche Renovierungen im 17. und 19. Jahrhundert, die jedoch an der baulichen Struktur nichts geändert haben. Diese Scheune ist durch ihre Größe und ihre Bautechnik eng mit der Scheune der Abtei Ter Doest in Lissewege und mit der Polderscheune aus Vlissegem verwandt, die zur Zeit restauriert wird. Wie in der Polderlandschaft üblich, befindet sich der Kuhstall in der Scheune. Er bietet Platz für 36 Kühe. Die Pferde dieses Bauernhofs waren in einem Pferdestall untergebracht, der sich an das Wohnhaus anschloß. An der Vorderseite der Scheune befinden sich Schweineställe, welche man durch eine Stalltür im Vordergiebel erreichte. Die Tiere wurden in rundbogenförmigen Nischen gefüttert, die sich in demselben Giebel befanden. Diese Nischen schützte man in Winter mit Strohbüscheln gegen die Kälte. Die Scheune besaß zwei Durchfahrten. Die eine war die mit Holzbrettern belegte Tenne, die andere war mit Backsteinen gepflastert.

Der Taubenturm aus Ingelmuster befindet sich in unmittelbarer Nähe der Scheune aus Zuierkerke. Ebenso wie die Scheune, ist der Turm der erste Teil eines ganzen Bauernhofes, der noch entstehen soll. Der Turm kommt vom Grundstück des Schloßbauernhofs aus Ingelmuster und stammt aus dem Jahre 1634. In dieser Form nahm das Taubenrecht in der Grafschaft Flandern Gestalt an. Im obersten Stockwerk befanden sich die Taubenester. Es ist nur von der Außenseite des Gebäudes her über eine Leiter zu erreichen: offenbar hatten es viele auf die Tauben abgesehen, so daß man sie gegen Diebstahl schützen mußte. Das Stockwerk unter den Tauben diente dazu, im Winter die Nahrungsvorräte für die Tauben zu lagern. In dem untersten Stockwerk wurden Schweine gehalten. Die Futterluken in diesem Turm wurden noch nicht restauriert, da es an gutem Vergleichsmaterial fehlte. Der Taubenturm bildet jetzt im Museum das Zentrum eines Bauernhofs aus dem mittleren Westflandern, den wir, wie wir hoffen, recht bald werden erwarten können.

Diesem Bauernhof aus dem mittleren Westflandern gegenüber wurden die ersten drei Gebäude eines Abteihofs errichtet. Die Scheune stammt von einem Hof, der zur Abtei von Lo gehörte. Es handelt sich dabei um eine pyramidenförmige Scheune, die vollständig aus Holz und Stroh besteht; die Wände sind aus einem Bretterverschlag

Fig. 10 Șură din regiunea polderilor, Zuilenkerke

Abb. 10. Polderscheune aus Zuilenkerke

țate care transmit mișcarea pietrei. Un alt tip de moară la care caii acționează axul central prin intermediul unei pîrghii dispuse în afara construcției morii, printr-o circulație în jurul clădirii acesteia, va fi integrată unei alte gospodării de la Bokrijk. Gospodăria de la Veurne include și o casă de locuit, datată 1507, lucru care l-a făcut pe Jozef Weyns să afirme că ar fi prima construcție datată de pe teritoriul Țărilor de Jos, executată în tehnica paiantei. Gospodăria de la Veurne este completată, în cele din urmă, cu o șură adusă din Vinckem. În afară de această, panul muzeului prevede elevarea unei gospodării specializate în cultura meiului. Deocamdată, au fost achiziționate o șură și un hambar pentru mei.

Cuptorul și grajdul au fost reconstruite în 1979. Probleme deosebite s-au ivit însă la reconstruirea casei de locuit. Aceasta, dăruită muzeului cu ocazia a 25 de ani de la înființare, de către Asociația turistică și automobilistică din Flandra, datează din anul 1771 și a fost construită de Petrus Bouckey. Inițialele constructorului și anul elevării au fost dăltuite în tocul ușii. Bucătăria și camera de locuit au suferit de-a lungul anilor modificări succesive, în schimb pivnița și încăperea de deasupra ei au rămas neschimbate. Bucătăria s-a transformat într-un grajd pentru cai, iar camera de locuit, care inițial nu beneficia de încălzire, a preluat funcțio-

errichtet. Der flämische Name für Scheunen dieser Art heißt „mikke“.

Das Wohnhaus ist das wichtigste Element dieses Bauernhofs. Es stammt aus Hoogstade und lag am Ufer der Ijzer, genau gegenüber der alten Abtei von Eversam, zu der es gehörte. Es wurde daher „Eversamer Überfahrt“ genannt, weil die Bauern, die den Hof pachteten, den Auftrag hatten, die Reisenden von der einen Seite der Ijzer auf die andere zu bringen. Die heutige Straße, die Ieper mit Veurne verbindet, bestand ja in der damaligen Zeit noch nicht. Man weiß, daß der Bauernhof in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts stark unter den Kriegswirren zu leiden hatte. Im Jahre 1634 brannte er vollständig aus und wurde noch in demselben Jahr ganz wiederaufgebaut. Nach der französischen Revolution und den schwierigen Zeiten, die darauf folgten, wurde der Hof noch einmal zerstört und wiederaufgebaut. Er umfaßte damals ein „Haus“, ein „Zimmer“ mit kleinem Schlafzimmer sowie einen Keller mit darüberliegender Kammer. Diese Kammer ist ungewöhnlich groß und hat drei große Fenster; sonst sind es nur zwei, oft sogar nur eines.

Zu dem Hof, dessen endgültiger Platz im Museum noch nicht feststeht, gehört die Pferdemühle aus Lampernisse, die zum selben Typ gehört wie die Pferdemühle aus Leisele, die sich auf dem Hof aus dem „Veurner Holzland“ befindet. In beiden Fällen handelt es sich um eine Mühle, bei der das Pferd immer um die Achse herumläuft, die das Räderwerk in Bewegung setzt. Eine Mühle, bei der die Pferde außen um das Gebäude herumlaufen und mit einem Balken verbunden sind, der die Achse antreibt, welche sich oben am Dach befindet, soll bei einem anderen Hof aufgebaut werden. Zu dem Hof aus Veurne gehört ein Wohnhaus, das auf einem seiner Mutterbalken die Jahreszahl 1507, trägt woraus Josef Weyns fol-

nalitatea bucătăriei. Se pare că prin secolul XIX a fost montată o instalație de încălzire și adăugată o încăpere anexă. La reconstrucția în muzeu a unității s-a avut în vedere forma inițială, cea tradițională, a construcției, la 30 septembrie fiind elevat acoperișul și vernisată unitatea de către Asociația turistică flamandă.

Sectorul destinat culturii materiale țărănești din muzeul Bokrijk reușește să ofere o imagine asupra varietății modului de viață a țăranului flamand. Reconstituirea condițiilor de viață tradițională, perceperea mediului nemijlocit în care-și desfășurau activitatea oamenii din trecut, cunoașterea posibilităților și granițelor sistemului socio-economic tradițional, constituie etape însemnate în cunoașterea și înțelegerea istoriei unei întregi clase sociale. În acest sens, muzeele în aer liber oferă cercetătorului cadrul potrivit și pentru prelucrarea experimentală a tuturor acestor informații. Aspectul menționat conferă muzeelor în aer liber statutul de mediu de comunicare important.

Muzeul din Bokrijk nu se reduce numai la sectorul țăranesc flamand. Actualmente se lucrează la reconstruirea unui întreg oraș medieval. Planul inițial al muzeului prevede organizarea acestui al doilea sector, complementar sectorului țăranesc, muzeul reușind, astfel, să ofere celui care vizitează Bokrijk-ul, o imagine completă a culturii populare flamande în totalitatea și indivizibilitatea ei.

În prima fază de reconstrucție au fost elevate unele obiective importante sub aspect arhitectural-istoric. Dintre toate se remarcă casa denumită „de Witte Engel” (Îngerul alb) din Anvers, Zwartzusterstraat 10—12, al cărui fronton din lemn reprezintă un document unic ca valoare al tehnicii arhitecturii în lemn din Anvers-ul celei de a doua jumătăți a secolului XV. Frontonul principal se structurează în subansambluri succesive, sub formă de console cu grinzi și contrafișe îmbinate în tehnica paiantei. În timpanul realizat în totalitate din lemn, sînt decupate terestre. Faptul că subansamblurile frontonului sînt aranjate sub formă de console succesive reprezintă o particularitate arhitectonică despre ale cărei începuturi și a cărei funcționalitate se știe foarte puțin.

În imediata vecinătate a „Îngerului alb” s-a elevat clădirea numită „de dry Mollen”, datată 1617.

gerste, daß dieses Haus das erste niederländische Fachwerkhhaus mit Angabe der Jahreszahl ist. Zusammen mit der Scheune aus Vinkem ist dieses Wohnhaus der wichtigste Teil des Hofes aus Veurne. Außerdem sah man einen Hummelhof im Museum vor, der speziell dem Hopfenanbau gewidmet ist. Zur Zeit besteht dieser Hof aus einer Scheune und einem Hopfenspeicher.

Man hat auch ein Backhaus und einen Stall erworben, die im Laufe des Jahres 1979 errichtet werden sollen. Das Wohnhaus ist jedoch ein besonderer Fall. Wir sprachen bereits darüber, als wir die Arbeitsweise der Freilichtmuseen beschrieben. Dieser Fall liegt jedoch ganz besonders, weil der Flämische Touristen- und Automobilistenbund dieses Gebäude anlässlich des fünfundzwanzigjährigen Jubiläums des Freilichtmuseums Bokrijk gestiftet hat. Das Wohnhaus stammt aus dem Jahre 1771 und wurde von Petrus Bouckey gebaut. Die Initialen des Erbauers und das Datum der Errichtung wurden in die Türrahmen gemeißelt. Das „Haus“ und das „Zimmer“ waren baulich stark verändert worden, während der Keller und die darüberliegende Kammer recht gut erhalten waren. Das ursprüngliche „Haus“ jedoch wurde in einen Pferdestall umgebaut, und dabei wurde das „Zimmer“, das ursprünglich nicht geheizt werden konnte, in eine Küche umgewandelt. Zu diesem Zweck brachte man in dem Raum einem Wandherd an und baute einen hinteren Küchenraum an. Diese Veränderung wurde vermutlich im 19. Jahrhundert vorgenommen. Bei der Restaurierung des Gebäudes ging man vom ursprünglichen Zustand aus, der der Tradition entspricht. Der Dachstuhl dieses Wohnhauses ist am 30. September 1978 im Freilichtmuseum errichtet worden. Am selben Tag wurde das errichtete Haus vom Flämischen Touristen- und Automobilistenbund in feierlicher Form der Provinz übergeben.

So vermittelt der bäuerliche Teil des Museums ein Bild von der vielfältigen Volkskultur in Flandern. Indem wir die Umgebung der Menschen von damals rekonstruieren, kommen wir den Menschen selbst sehr nahe. Das Kennenlernen der unmittelbaren Umgebung, das Erfahren der damaligen Lebensbedingungen und der Begrenzungen und Möglichkeiten des traditionellen sozio-ökonomischen Systems sind wichtige Stufen, wenn es darum geht, die Geschichte einer Menschengruppe kennenzulernen und vor allem die Vergangenheit zu begreifen. Die Freilichtmuseen bieten hierzu geeignete Möglichkeiten, weil sie diese Informationen experimentell verarbeiten können. Dieser Aspekt der Museumsarbeit läßt die Freilichtmuseen zu sehr interessanten Kommunikationsmedien werden.

Der bäuerliche Teil des Museums ist jedoch nicht die einzige Abteilung. Seit einiger Zeit arbeitet man am Aufbau einer alten Stadt. Ursprünglich sah man in der Aufnahme einer solchen Abteilung eine Ergänzung des bäuerlichen Teils des Museums, die es ermöglichen sollte, ein vollständiges ein unteilbares Ganzes betrachtete.

Die erste Aufbauphase der alten Stadt umfaßt einige Häuser, die aus architekturgeschichtlicher

Alături de cele două unități, primul complex arhitectonic din această parte a muzeului mai include: casa denumită „de Cluyse“, Oude Koornmarkt 26, două construcții adosate din Kuipersstraat, reconstrucția altei clădiri adosate din strada Kleine Koraalberg și copia casei numită „de Croon“, din întretăierea străzilor Suderman și Vleminck.

Construcțiile aduse în muzeu și-au schimbat destinația. O pleiadă de artiști din țară și străinătate și-au oferit serviciile și operele. Unitățile vor servi drept săli de expoziție. Un prim experiment în acest sens îl reprezintă expoziția despre viața și activitatea lui Frans Masereel, amenajată în unitatea „de dry Mollen“.

Un al treilea sector al muzeului va fi amenajat în scopul ilustrării unor aspecte deosebite în procesul de restaurare a unor construcții cu valoare istorică. În acest mod organizatorii vor să-i transmită vizitatorului o imagine de ansamblu asupra importanței fundamentale pe care o are muzeul în aer liber în domeniul protecției monumentelor de arhitectură istorice sau etnografice.

După 30 de ani de activitate muzeistică, Bokrijk și-a găsit un loc bine cunoscut în viața culturală flamandă. În contextul unei politici culturale care pune pe prim plan valoarea umană și își afirmă credința într-o evoluție calitativă a conștiinței populare flamande, muzeul în aer liber din Bokrijk reprezintă un element de seamă de a cărui dăinuire sîntem responsabili.

Sicht von Bedeutung sind. Das bemerkenswerteste unter ihnen ist wohl das Haus „de Witte Engel“ aus der Zwartzustersstraat 10—12 in Antwerpen, dessen Holzgiebel ein einzigartiges Dokument des Antwerpener Holzgiebelbaus aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts ist. Die Giebelteile überragen einander und bilden ein Fachwerkbau aus Balken und Verstrebungen, dessen Fächer mit einer Holzfüllung gefüllt sind oder in denen Fensteröffnungen ausgespart wurden. Daß die Giebelteile einander überragen, ist eine Besonderheit, deren Ursprung nicht ganz klar ist.

An dieses Haus, welches einen Holzgiebel hat, grenzt das Haus mit dem Namen „de dry Mollen“, das aus dem Jahre 1617 stammt. Eine architekturgeschichtliche Rekonstruktion des Hauses „de Cluyse“ vom Oude Koornmarkt 26, zwei Hinterhäuser aus der Kuipersstraat, die Rekonstruktion eines Hinterhauses vom Kleine Koraalberg und die teilweise Rekonstruktion des Hauses „de Croon“ auf der Ecke der Sudermanstraat und der Vleminckstraat bilden die erste Gebäudegruppe dieser Stadt.

Im Museum erhalten diese Häuser eine neue Bestimmung. Eine Reihe von Künstlern aus dem In- und Ausland haben der Provinz ihre Arbeiten zur Verfügung gestellt. Sie sollen in bestimmten Räumen ausgestellt werden. Ein erstes Experiment in diesem Sinne war die Ausstellung über Leben und Arbeit von Frans Masereel im Haus „de dry Mollen“.

In einem anderen Teil dieses Museums sollen besondere Aspekte der Restaurierung historischer Bauwerke veranschaulicht werden; auf diese Weise soll ein umfassender Eindruck von der grundlegenden Bedeutung der Freilichtmuseen für den Denkmalsschutz vermittelt werden.

Das Freilichtmuseum feiert in diesem Jahr sein Jubiläum. Nach fünfundzwanzigjähriger Museumsarbeit ist es in Flandern zu einem Begriff geworden. Bokrijk ist in einer Kulturpolitik, die an menschliche Werte und an die Entwicklung des Bewußtseins in Flandern glaubt, ein wichtiges Element, das es zu erhalten gilt.